

บทที่ 2

ความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศ

Guggenheim กล่าวว่า กฎหมายระหว่างประเทศเป็นประมวลกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้บังคับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹

Jessup ให้คำนิยามว่า กฎหมายระหว่างประเทศคือ กฎหมายที่ใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

Oppenheim เห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎเกณฑ์ที่อาศัยจารีตประเพณีและสนธิสัญญาที่ใช้บังคับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ²

Hughes ให้ทัศนะว่ากฎหมายระหว่างประเทศหมายถึง หลักและกฎข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งประเทศที่เจริญแล้วถือว่าเป็นการผูกพันในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ยอมแล้วแต่ความยินยอมของประเทศเหล่านั้น

ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศได้ตัดสินในคดี Lotus เมื่อวันที่ 7 กันยายน 1927 ได้กล่าวว่า กฎหมายระหว่างประเทศใช้บังคับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐอิสระ

ในสมัยที่นักนิติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นได้ให้คำจำกัดความของกฎหมายระหว่างประเทศ สังคมนานาชาติขณะนั้นมีแต่เฉพาะรัฐซึ่งถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1-2 ได้มีการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ อีกมากมายโดยมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อรักษาสันติภาพอย่างสันนิบาตชาติหรือองค์การสหประชาชาติหรือเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมระหว่างรัฐ เช่น องค์การยูเนสโก การบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศซึ่งสมัยก่อนใช้บังคับแก่รัฐเท่านั้น ได้ขยายไปถึงองค์การระหว่างประเทศอื่น ๆ ปัจจุบันจึงอาจ

¹P. Guggenheim. *Traité de Droit international public* Librairie de l' universite. Geneve. 1953.

Page I

²Oppenheim L. *International law*. London Longmans Green and Co. 1958. p.4

กล่าวได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้บังคับความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกสังคมนระหว่างประเทศ ซึ่งหมายถึง รัฐ วาติกัน องค์การระหว่างประเทศและบุคคลซึ่งสถานะทางกฎหมายถูกกำหนดโดยกฎหมายระหว่างประเทศ กำหนดสิทธิและหน้าที่ของรัฐและสมาชิกสังคมนระหว่างประเทศอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายใน มีความเห็นทางทฤษฎีที่ขัดแย้งกันอยู่สองทฤษฎี

1. ทฤษฎี dualisme ได้รับการสนับสนุนโดย Triepel, Helborn, Strupp, Anzilotti¹ และ Cavaglieri มีความเห็นว่า กฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศมีฐานะเท่าเทียมกันและเป็นอิสระจากกันไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายภายในกับกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายภายในไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎหมายระหว่างประเทศและในทางกลับกัน กฎหมายระหว่างประเทศก็ไม่สามารถแก้ไขกฎหมายภายในได้ ศาลภายในย่อมไม่ผูกพันในการตัดสินคดีโดยกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายภายในไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศโดยเหตุผล กล่าวคือ

ก. บ่อเกิดของกฎหมายภายในแตกต่างกับกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายภายในเกิดจากเจตนาของรัฐๆ เดียว แต่กฎหมายระหว่างประเทศเกิดจากเจตนาของหลายรัฐ เช่น สนธิสัญญาต่าง ๆ

ข. การบังคับใช้ของกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศไม่เหมือนกัน กฎหมายภายในใช้บังคับความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองของรัฐหรือพลเมืองกับรัฐ แต่กฎหมายระหว่างประเทศใช้บังคับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

ค. การกระทำของรัฐแม้ว่าจะขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศก็ยังคงสมบูรณ์ในทัศนะของกฎหมายภายใน องค์การของรัฐย่อมต้องปฏิบัติตามกฎหมายภายในถึงแม้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะขัดกับข้อผูกพันระหว่างประเทศหรือขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม

2. ทฤษฎี Monisme แบ่งเป็น 2 พวก

¹Anzilotti. Cours de droit international public T. I
traduction Gilbert Gidel Paris sirey 1929 p.51

พวกแรก ถือว่ากฎหมายภายในมีค่าเหนือกว่ากฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นความเห็นของนักนิติศาสตร์ เช่น Jellinek, Wentzel, Akzin โดยให้เหตุผลว่า รัฐทุกรัฐมีอำนาจอธิปไตยของตนเอง กฎหมายระหว่างประเทศไม่ใช่กฎหมายที่แท้จริง แต่เป็นเพียงข้อบังคับทางศีลธรรมเท่านั้น

พวกสอง มีความเห็นว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายภายใน กฎหมายภายในจะขัดแย้งกับกฎหมายระหว่างประเทศไม่ได้ ถ้ากฎหมายทั้งสองขัดแย้งกัน จะต้องถือว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีค่าสูงกว่ากฎหมายภายใน ต้องใช้กฎหมายระหว่างประเทศบังคับ กฎหมายทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะกฎหมายระหว่างประเทศหรือกฎหมายภายในก็ใช้บังคับแก่บุคคล และเพื่อผลประโยชน์ของบุคคลเช่นเดียวกัน เพียงแต่กฎหมายระหว่างประเทศบังคับใช้แก่บุคคลโดยผ่านรัฐเท่านั้น ตามทัศนะของพวกนี้ถือว่าศาลภายในประเทศควรจะใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศบังคับคดีกรณีที่เกิดขัดกับกฎหมายภายใน จริงอยู่แม้ศาลภายในจะสามารถใช้กฎหมายของตนพิจารณาคดี แต่รัฐก็อาจจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนตามกฎหมายระหว่างประเทศ หลักการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากนักนิติศาสตร์ เช่น Duguit, Scell, Verdross และ Kunz

ในทางปฏิบัติปัจจุบันทฤษฎี Monisme พวกที่สอง ซึ่งยอมรับว่ากฎหมายระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นสนธิสัญญาหรือจารีตประเพณีระหว่างประเทศมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายภายในได้รับการยอมรับโดยทั่วไป สำหรับหลักของพวกแรกที่ถือว่ากฎหมายภายในมีค่าสูงกว่ากฎหมายระหว่างประเทศได้เคยเป็นที่รับรองกันในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นสมาคมระหว่างประเทศมีแต่เฉพาะรัฐที่หวงแหนในอำนาจอธิปไตยของตน แต่ปัจจุบันสถานการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะสมาชิกของสมาคมระหว่างประเทศไม่ได้มีเฉพาะแต่รัฐเท่านั้น แต่ยังรวมถึงองค์การระหว่างประเทศอีกด้วย ได้มีการก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศ โดยวัตถุประสงค์ที่จะรักษาสันติภาพ เช่น

องค์การสหประชาชาติ และองค์การทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ซึ่งองค์การระหว่างประเทศบางองค์การได้มีหลักการกำหนดไว้ว่า กฎข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่องค์การลงมติ ย่อมใช้บังคับโดยตรงแก่ประเทศสมาชิกโดยไม่ต้องออกกฎหมายภายในอีกชั้นหนึ่ง

ได้มีคดีระหว่างประเทศเป็นตัวอย่างมากมาย ที่ยอมรับว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายภายใน เหนือกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญของรัฐ เช่น คดี Alabama ระหว่างสหรัฐกับอังกฤษ ศาลอนุญาโตตุลาการที่เจนีวา ได้ตัดสินว่าอังกฤษจะต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐเป็นกลาง ซึ่งอังกฤษยอมรับและตกลงทำสนธิสัญญาวอชิงตัน ค.ศ. 1871 พิธีสารเวเนซุเอลล่า ค.ศ. 1903 ได้มีข้อความกำหนดว่าอนุญาโตตุลาการต้องตัดสินตามกฎหมายระหว่างประเทศโดยไม่คำนึงอย่างเคร่งครัดถึงกฎหมายภายใน ในคดี Aroa Mines ประธานอนุญาโตตุลาการกล่าวว่าในกรณีขัดกันระหว่างกฎหมายระหว่างประเทศกับกฎหมายภายในต้องยอมรับหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ ศาลอนุญาโตตุลาการกรุงเฮกในคดี Compagnie de navigation de l' érénoque ตัดสินเมื่อ 25 ตุลาคม 1910 ระหว่างสหรัฐกับเวเนซุเอลล่าและในคดี Compagnie de navigation Norvégienne ตัดสินเมื่อ 13 ตุลาคม 1922 ระหว่างสหรัฐกับนอร์เวย์ ระบุว่าการจะนำกฎหมายภายในมาบังคับใช้ได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายภายใน ไม่ขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ อนุญาโตตุลาการในคดีพิพาทระหว่างสหรัฐกับกัวเตมาลาได้ตัดสินเมื่อ 24 กรกฎาคม 1930 ให้ความเห็นว่า รัฐไม่อาจอ้างกฎหมายภายในเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบต่อรัฐต่างประเทศในกรณีก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชนสัญชาติต่างประเทศ ศาลประจักษ์ยุติธรรมระหว่างประเทศก็เคยตัดสินคดีพิพาทระหว่างสวิสเซอร์แลนด์กับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 1930 ในคดี Zones franches และลงมติว่า ฝรั่งเศสไม่สามารถจะอ้างกฎหมายภายในของตนเพื่อลบล้างข้อผูกพันระหว่างประเทศ กฎหมายภายในไม่สามารถลบล้างกฎหมายระหว่างประเทศได้ นอกจากนั้นศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้ยืนยันหลักการดังกล่าว ในโอกาสพิจารณาคดี Pêcheries เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 1951 แม้ในศาลภายในของ

ประเทศต่าง ๆ ก็ยังได้เคยพิจารณาคดีโดยยอมรับความเหนือกว่าของกฎหมายระหว่างประเทศต่อกฎหมายภายใน เช่น ศาลสูงสุดของสหรัฐได้เคยพิพากษาในคดี Frank Cook เมื่อวันที่ 23 มกราคม 1933 ก็ได้พิพากษาว่าสนธิสัญญา มีผลเป็นกฎหมายของประเทศ มีค่าเหมือนกฎหมายภายใน ผูกพันศาลของสหรัฐ แม้จะขัดกับกฎหมายของมลรัฐก็ตาม

นอกจากนั้นจะพิจารณาความโน้มเอียงที่ยอมรับว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายภายในได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 บัญญัติว่า สนธิสัญญาหรือข้อตกลงที่ได้รับการให้สัตยาบัน หรืออนุมัติแล้วมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายในประเทศ ตั้งแต่วันที่ได้ประกาศ รัฐธรรมนูญเยอรมันตะวันตก ค.ศ. 1949 รัฐธรรมนูญอิตาลี ค.ศ. 1947 รัฐธรรมนูญออสเตรเลีย ค.ศ. 1920 และ รัฐธรรมนูญสเปน ค.ศ. 1931 ก็ได้บัญญัติข้อความที่มีลักษณะเช่นเดียวกันถึงกระนั้นก็ตามได้เคยมีคำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศที่ได้ตัดสินในทางตรงกันข้าม โดยยอมรับว่ากฎหมายภายในมีค่าเหนือกว่ากฎหมายระหว่างประเทศ เช่น คดี Van Bokkenlen ระหว่างสหรัฐกับไฮติ ตัดสินเมื่อ 4 ธันวาคม 1888 แต่เนื่องจากเป็นคดีที่ได้ตัดสินมานานแล้ว และนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยจึงขาดความสำคัญไป

นอกจากกฎหมายระหว่างประเทศจะมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายภายในของรัฐแล้ว ยังมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญอีกด้วย ในคดี Montijo ระหว่างสหรัฐกับโคลอมเบีย อนุญาโตตุลาการได้ตัดสินว่า สนธิสัญญามีค่าเหนือกว่ารัฐธรรมนูญของรัฐ กฎหมายของรัฐจำเป็นต้องสอดคล้องกับสนธิสัญญา ไม่ใช่สนธิสัญญาสอดคล้องกับกฎหมายของรัฐ รัฐจำเป็นต้องร่างกฎหมายเพื่อให้สนธิสัญญาบังคับใช้ได้ ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยให้ความเห็น เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 1932 เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อชนสัญชาติไปแลนต์ในดินแดนต้นซีกว่า รัฐไม่อาจยกรัฐธรรมนูญเป็นข้ออ้างต่อรัฐอื่น เพื่อหลีกเลี่ยงที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพันในสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศ

ในกรณีที่มีการขัดกันระหว่างคำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศ

กับศาลในประเทศ ศาลระหว่างประเทศย่อมไม่ผูกพันต่อคำพิพากษาของศาล
ในประเทศ คำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศย่อมมีค่าเหนือกว่าคำพิพากษา
ของศาลในประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายหรือไม่

นักนิติศาสตร์บางท่าน เช่น Hobbes, Spinoza, John Austin, Felix-
Stier Semlo, Lundstedt, Lasson, Binder และ Hole-Fesneck มีความเห็นว่า
ลักษณะกฎหมายต้องประกอบด้วย

1. มีองค์การบัญญัติกฎหมาย
2. มีผู้คอยตรวจตราว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่
3. มีศาล

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นสิ่งจำเป็นในการ
มีลักษณะเป็นกฎหมาย ซึ่งสำหรับความเห็นของนักนิติศาสตร์ดังกล่าวเห็นว่า
กฎหมายระหว่างประเทศไม่มีลักษณะเป็นกฎหมาย แต่เป็นหลักเพียงศีลธรรม
มากกว่า โดยยกเหตุผลว่า

1. กฎหมายระหว่างประเทศไม่มีองค์การกลางที่ทำหน้าที่ในการ
ร่างกฎหมายเหมือนเช่นกฎหมายภายใน เพราะกฎหมายระหว่างประเทศเกิด
ขึ้นโดยความตกลงของรัฐหรืออาจกล่าวได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศเกิดขึ้น
โดยการยินยอมและร่วมมือของรัฐ สำหรับกฎหมายภายในประเทศนั้นองค์การ
กลางทำหน้าที่บัญญัติกฎหมาย เช่น ในระบอบประชาธิปไตย หน้าที่นี้ตกแก่
รัฐสภา ซึ่งมีหน้าที่ออกกฎหมาย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า กฎหมายระหว่างประเทศ
บางชนิดมิได้เกิดจากความยินยอมของรัฐทุกรัฐเสมอไป แต่ก็ใช้บังคับแก่รัฐได้
เช่น จารีตประเพณีระหว่างประเทศ

2. กฎหมายระหว่างประเทศไม่มีองค์การกลางซึ่งมีอำนาจในการ
บังคับให้กฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับอย่างแท้จริง หมายถึง ไม่มีองค์
การกลางที่จะลงโทษผู้กระทำผิดเมื่อมีการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ
รัฐแต่ละรัฐจะต้องช่วยตัวเอง เรียกว่าหลักการ Self-help โดยเมื่อรัฐใดเห็นว่า
มีการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศรัฐนั้นอาจจะตอบโต้โดยวิธีการต่าง ๆ

เช่น การตัดสัมพันธ์ทางการทูต ระงับการติดต่อค้าขาย กระทบการวีซ่าพาสปอร์ต และอาจจะถึงขั้นใช้กำลังทำสงครามในที่สุด ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศมีลักษณะผิดกับกฎหมายภายใน เพราะในกฎหมายภายใน รัฐมีองค์การที่จะลงโทษผู้กระทำผิด โดยมีตำรวจที่จะจับกุมผู้กระทำผิด และศาลจะพิจารณาความผิด

นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นโน้มเอียงที่จะยอมรับว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นกฎหมาย อริสโตเติลกล่าวว่า มนุษย์ตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีชีวิตในสังคม ซึ่งสังคมตามธรรมชาติก็ต้องการกฎหมาย ฉะนั้นรัฐต่าง ๆ ซึ่งเปรียบเหมือนสิ่งที่มีชีวิตในสังคมนานาชาติย่อมต้องการกฎหมาย เพื่อป้องกันสงครามและส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะระหว่างกันและกัน นักนิติศาสตร์ที่มีความเห็นว่า กฎหมายระหว่างประเทศมีลักษณะเป็นกฎหมาย ได้ให้เหตุผลดังนี้

1. กฎหมายไม่จำเป็นต้องมีองค์การกลางบัญญัติเสมอไป เพราะกฎหมายจารีตประเพณีซึ่งองค์การของรัฐไม่ได้บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร ก็ยังมีลักษณะเป็นกฎหมายได้ เช่น ในกฎหมายแพ่งพาณิชย์ของไทย ก็ยังบัญญัติให้ใช้จารีตประเพณีท้องถิ่นบังคับถ้าไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษร

2. การที่มีผู้กล่าวว่า กฎหมายระหว่างประเทศไม่มีองค์การกลางที่จะลงโทษรัฐที่ทำการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมือนกฎหมายภายใน ทำให้ขาดสภาพความเป็นกฎหมายนั้น ไม่เป็นความจริง เพราะจารีตประเพณีระหว่างประเทศยินยอมให้รัฐผู้ถูกละเมิดทำการลงโทษรัฐผู้ละเมิดได้ในหลายรูปแบบ เช่น การตัดสัมพันธ์ทางการทูต กระทบการตอบโต้โดย รีทอร์ซัน หรือกระทบวีซ่าพาสปอร์ต นอกจากนั้นกรณีที่มีการละเมิดกฎหมายสงครามและหลักมนุษยธรรมซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ก็อาจจะถูกลงโทษ โดยเห็นได้จากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บุคคลที่ละเมิดกฎหมายสงคราม สันติภาพ และหลักมนุษยธรรมได้ถูกถือว่าเป็นอาชญากรสงคราม ซึ่งได้ถูกศาลที่ตั้งขึ้นโดยฝ่ายสัมพันธมิตรทำการลงโทษอย่างรุนแรง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศก็มีมาตรการลงโทษแม้จะไม่ศักดิ์สิทธิ์เท่ากฎหมายภายในแต่ก็ถือได้ว่า มีลักษณะเป็นกฎหมาย นอกจากนั้นยัง

ได้มีการจัดตั้งศาลและอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศขึ้นเพื่อพิจารณาข้อพิพาทระหว่างประเทศ แม้ว่าโดยหลักการ การนำคดีขึ้นสู่ศาลจะต้องเป็นความสมัครใจของคู่กรณีก็ตาม แต่ในบางกรณีก็มีการบังคับว่าคู่กรณีจะต้องนำเรื่องขึ้นสู่ศาลและเมื่อศาลพิพากษาแล้วมีน้อยรายที่คู่กรณีไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา

3. กฎหมายระหว่างประเทศแม้ว่าจะไม่มีองค์การกลางคอยสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศเหมือนตำรวจในรัฐ แต่ถ้ารัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐนั้นก็อาจจะถูกรัฐอื่นตั้งข้อรังเกียจและอาจจะถูกทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวซึ่งทำให้รัฐนั้นจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับกฎหมายระหว่างประเทศ

การบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศ

เนื่องจากจารีตประเพณีมีลักษณะที่ไม่แน่นอนเพราะไม่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงได้มีความพยายามที่จะรวบรวมจารีตประเพณีระหว่างประเทศนำมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปสนธิสัญญาหลายฝ่าย ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนจารีตประเพณีระหว่างประเทศให้มาเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศในการประชุมเฮก ค.ศ. 1899 และ 1907 ก็ได้มีการรวบรวมจารีตประเพณีในการทำสงครามและการระงับกรณีพิพาทโดยสันติวิธีมาทำเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ เรียกว่า อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1899 และ 1907 และได้มีการเตรียมการประชุมที่กรุงเฮกครั้งที่ 3 แต่พอดีเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 เสียก่อน เมื่อมีการตั้งองค์การสันนิบาตชาติขึ้น ในการประชุมครั้งที่ 5 ของสมัชชาสันนิบาตชาติใน ค.ศ. 1924 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญเพื่อจะทำกรรวบรวมจารีตประเพณีที่กระจัดกระจายต่าง ๆ มารวมบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในปี ค.ศ. 1927 สันนิบาตชาติได้เปิดการประชุมเพื่อจัดทำประมวลกฎหมายระหว่างประเทศที่กรุงเฮก ใน ค.ศ. 1930 มีรัฐ 47 รัฐ เข้าร่วมประชุม ที่ประชุมได้พิจารณาเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบของรัฐ นาน้ำอาณาเขตและเรื่องเกี่ยวกับสัญชาติ แต่ไม่สามารถตกลงกันได้

เมื่อองค์การสหประชาชาติได้ก่อตั้งขึ้นมา มาตรา 13 ข้อ 1 ได้กำหนดให้สมัชชาริเริ่มการศึกษา และทำคำแนะนำเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริม

ความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการเมือง และสนับสนุนการพัฒนาการ
ก้าวหน้าของกฎหมายระหว่างประเทศ และจัดทำประมวลกฎหมายระหว่าง
ประเทศ สมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 1947 จัด
ตั้งคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศ ประกอบด้วยนักกฎหมาย 15
นาย อยู่ในตำแหน่ง 3 ปี เลือกจากรายชื่อที่รัฐสมาชิกเสนอมา ต่อมาในปี ค.ศ.
1958 ได้มีการประชุมที่เจนีวา และได้ตกลงกันทำอนุสัญญาเกี่ยวกับทะเลหลวง
เขตต่อเนื่อง และไหล่ทวีป นอกจากนั้นองค์การสหประชาชาติยังได้สนับสนุน
ให้มีการทำสนธิสัญญาอีกหลายฉบับ เช่น อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความ
สัมพันธ์ทางการทูต ลงวันที่ 18 เมษายน 1961, อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วย
ความสัมพันธ์ของกงสุล ลงวันที่ 24 เมษายน 1963, อนุสัญญากรุงเวียนนาว่า
ด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 1969

นอกจากนั้นรัฐต่าง ๆ ในทวีปอเมริกาก็ได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการ
นักกฎหมายเรียกว่าคณะกรรมการ Rio มีหน้าที่พิจารณารวบรวมกฎหมาย
ระหว่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1928 ได้มีการประชุมที่ฮาวานา ที่ประชุมได้ลงมติ
รับประมวลกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดี บุคคลและหลักการบางอย่าง
ของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง ในปี ค.ศ. 1948 ก็ได้มีการจัด
ตั้งองค์การถาวรเพื่อรวบรวมประมวลกฎหมายระหว่างประเทศทั้งหมด

ที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศ

ที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศมีระบุในอนุสัญญาบางฉบับ เช่น
มาตรา 7 อนุสัญญากรุงเฮกฉบับที่ 12 วันที่ 18 ตุลาคม 1907 เกี่ยวกับการตั้ง
ศาลทรัพย์สินระหว่างประเทศ แต่ศาลนี้ไม่มีโอกาสตั้งขึ้น และในธรรมนูญ
ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศ ลงวันที่ 16 ธันวาคม 1920 และได้นำ
มากำหนดใหม่ในธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ วันที่ 26 มิถุนายน
1945 มาตรา 38 ซึ่งระบุว่า

1. ศาลนี้ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาพิพากษากรณีพิพาทที่มาสู่ศาลตาม
กฎหมายระหว่างประเทศจะต้องใช้

ก. อนุสัญญาระหว่างประเทศ ไม่ว่าทั่วไปหรือโดยเฉพาะซึ่งตั้ง
กฎเกณฑ์อันเป็นที่รับรองโดยชัดแจ้ง

ข. จารีตประเพณีระหว่างประเทศในฐานะเป็นหลักฐานแห่งการปฏิบัติโดยทั่วไป ซึ่งได้รับการรับรองว่าเป็นกฎหมาย

ค. หลักเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายซึ่งอารยประเทศรับรอง

ง. ภายใต้งบบังคับแห่งบทบัญญัติ มาตรา 59 คำพิพากษาของศาลและคำสอนของผู้เผยแพร่ที่มีคุณวุฒิสูงสุดแห่งประเทศต่าง ๆ ในฐานะเป็นเครื่องช่วยให้ศาลวินิจฉัยหลักกฎหมาย

2. บทบัญญัตินี้ไม่กระทบกระเทือนอำนาจศาลในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยอาศัยหลักความยุติธรรมและความรู้สึกผิดชอบอันดี หากคู่ความตกลงให้ปฏิบัติเช่นนั้น

สนธิสัญญา

บทบาทของสนธิสัญญาซึ่งเป็นข้อตกลงที่กระทำขึ้นระหว่างรัฐต่าง ๆ ในกฎหมายระหว่างประเทศได้เริ่มมีความสำคัญเป็นอย่างมากตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ก่อนหน้านั้นก็ได้เคยมีสนธิสัญญาที่ทำกันระหว่างหลายรัฐซึ่งมีความสำคัญไม่ไ้้อย เช่น สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย ในปี ค.ศ. 1648 แต่สนธิสัญญาที่ทำกันก็ยังมีเป็นจำนวนน้อย ต่อมาเมื่อความสัมพันธ์ติดต่อกันระหว่างรัฐมีมากขึ้น และมีจำนวนรัฐใหม่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ การทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐจึงเริ่มเป็นสิ่งจำเป็น และจำนวนสนธิสัญญาก็เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ระหว่างศตวรรษที่ 19 ได้มีการประชุมระหว่างรัฐเพื่อหาทางยุติข้อพิพาทหรือเพื่อป้องกันสงครามหลายครั้ง ซึ่งสิ้นสุดลงโดยการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐต่าง ๆ อันมีความสำคัญต่อสันติภาพ เช่น สนธิสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1815 รับรองความเป็นกลางถาวรของสวิสเซอร์แลนด์และกำหนดหลักการเดินเรือในแม่น้ำไรน์ สนธิสัญญากรุงปารีส ค.ศ. 1856 กำหนดความเป็นกลางของทะเลดำ และเงื่อนไขการเดินเรือในแม่น้ำดานูบ สนธิสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1899 และ 1907 กำหนดกฎเกณฑ์ในการทำสงครามและการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธี ในศตวรรษที่ 20 ก็ได้มีการก่อตั้งสันนิบาตชาติโดยสนธิสัญญาแวร์ซาย ค.ศ. 1919 และองค์การสหประชาชาติโดยกฎบัตรซานฟรานซิสโก ค.ศ. 1945

เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของสนธิสัญญาซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ

รัฐในการติดต่อสมาคมซึ่งกันและกัน จึงได้มีการร่างกฎเกณฑ์ในการทำสนธิสัญญาเพื่อให้รัฐต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติเมื่อต้องการทำสนธิสัญญาระหว่างกัน เรียกว่าอนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 แต่สนธิสัญญาระดับนี้ประเทศหลายประเทศและประเทศในกลุ่มสังคมนิยมไม่ยอมให้สัตยาบัน นอกจากนี้อนุสัญญาดังกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือข้อตกลงระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยตนเอง และอนุสัญญากรุงเวียนนาฉบับดังกล่าวยังขาดความสมบูรณ์โดยไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ทุกประการในการทำสนธิสัญญา เช่น ผลของสงครามเกี่ยวกับสนธิสัญญา ความรับผิดชอบของรัฐกรณีมีการละเมิดสนธิสัญญา ดังนั้นการศึกษาสนธิสัญญา จึงจะต้องพิจารณาทั้งสนธิสัญญากรุงเวียนนาเกี่ยวกับกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 และหลักเกณฑ์ทั่วไปของสนธิสัญญา ตามกฎหมายระหว่างประเทศประกอบกันไปด้วย

ความหมายของสนธิสัญญา

สนธิสัญญา หมายถึงข้อตกลงที่กระทำขึ้นระหว่างรัฐหรือสมาชิกสังคมนานาชาติอื่น เช่น สำนักวาติกัน และองค์การระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับคู่สัญญา¹ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือ

1. สนธิสัญญาเป็นนิติกรรมสองฝ่าย หรือหลายฝ่าย การแสดงเจตนาฝ่ายเดียวไม่ถือว่าเป็นสนธิสัญญา เช่น การที่รัฐประกาศความเป็นกลางโดยรัฐอื่นไม่ได้ทำสนธิสัญญารับรองความเป็นกลาง(เช่น กรณีออสเตรียประกาศความเป็นกลางโดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ)ยังไม่ถือว่าเป็นสนธิสัญญา แต่เป็นเพียงนโยบายของรัฐเท่านั้น อนึ่งคำแถลงการร่วมซึ่งมักจะมีขึ้นภายหลังการประชุมหรือการพบปะระหว่างหัวหน้ารัฐบาลย่อมไม่ถือว่าเป็นสนธิสัญญา แต่เรียกว่าข้อตกลงของสุภาพบุรุษ (Gentleman's Agreement) ซึ่งเป็นข้อตกลงทางเกียรติยศเท่านั้น เช่น แถลงการณ์ร่วมระหว่างประธานาธิบดีรูสเวลต์และ

¹Ch. Rousseau. Droit international public T1 1970. p.63

นายกรัฐมนตรีเซอร์ซิลเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 1941 ซึ่งเรียกว่ากฎบัตรแอตแลนติก มีลักษณะมุ่งผลทางการเมืองแต่ถ้าสร้างข้อผูกพันทางกฎหมายก็อาจมีผลผูกมัดได้ในทางกฎหมาย ปัจจุบันข้อตกลงสภาพนุรุษมีบทบาทมากขึ้นได้มีข้อตกลงระหว่างประเทศในรูปข้อตกลงสภาพนุรุษบ่อยครั้ง เช่น ข้อตกลงสภาพนุรุษระหว่างรัฐโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดตั้งตลาดเกี่ยวกับการค้านม

2. สนธิสัญญาปกติต้องกระทำโดยบุคคลระหว่างประเทศซึ่งหมายถึงรัฐ องค์การระหว่างประเทศและสำนักวาติกัน แต่องค์การที่ยังไม่ได้รับการรับรองเป็นรัฐ ก็อาจทำสนธิสัญญาได้ เช่นรัฐบาลของฝ่ายกบฏในสงครามกลางเมือง ซึ่งได้รับการรับรองเป็นฝ่ายในสงครามจากรัฐใด ก็อาจทำสนธิสัญญากับรัฐนั้นได้ หรือในกรณีรัฐบาลพลัดถิ่นซึ่งเกิดขึ้นในสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือรัฐบาลชั่วคราวของประเทศที่ต่อสู้เพื่อขับไล่ระบอบอาณานิคม เช่นรัฐบาลกู้ชาติของอัลจีเรีย ได้เคยทำข้อตกลงกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 1961 ศาสตราจารย์ฝรั่งเศสถือว่าเป็นสนธิสัญญา แต่การทำสนธิสัญญาไม่ได้หมายถึงการรับรองว่าเป็นรัฐ

ฉะนั้น ข้อตกลงระหว่างเอกชนด้วยกันเองหรือระหว่างรัฐกับเอกชน เช่นการกู้ยืมเงิน การให้สัมปทานบริการสาธารณะย่อมไม่ถือว่าเป็นสนธิสัญญา ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศในคดีบริษัทน้ำมันอังกฤษกับอิหร่าน ได้ตัดสินเมื่อ 22 กรกฎาคม 1962 ว่า สัมปทานน้ำมันระหว่างรัฐบาลอิหร่านกับเอกชนไม่มีลักษณะเป็นสนธิสัญญา

3. สนธิสัญญาก่อให้เกิดผลผูกพันตามกฎหมายแก่คู่สัญญาซึ่งจำเป็นต้องปฏิบัติตาม หากรัฐคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา ย่อมถือได้ว่าการไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวเป็นการละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งรัฐนั้นจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายหรืออาจจะถูกริไพรวัลจากคู่สัญญาได้ นอกจากนี้รัฐคู่สัญญาไม่อาจจะอ้างกฎหมายภายในของตนเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาได้ อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ระบุว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถอ้างกฎหมายภายในของตนเพื่อเป็นเหตุที่จะไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาได้

สำหรับอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 2 ข้อ 1 (ก) ได้ให้คำนิยามว่า “สนธิสัญญาเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศทำเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างรัฐและอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ไม่ว่า สนธิสัญญานั้นจะกระทำในรูปเอกสารฉบับเดียว สองฉบับ หรือหลายฉบับและไม่ว่าจะมีชื่อเรียกเฉพาะเป็นอย่างไรก็ตาม จากความหมายของสนธิสัญญากรุงเวียนนาพอจะแบ่งองค์ประกอบของสนธิสัญญากรุงเวียนนาได้ดังนี้

1. สนธิสัญญาเป็นข้อตกลงระหว่างรัฐ อนุสัญญากรุงเวียนนาใช้บังคับเฉพาะสนธิสัญญาที่ทำกันระหว่างรัฐเท่านั้น แต่อนุสัญญาก็ยอมรับว่า สนธิสัญญาอาจจะกระทำโดยบุคคลระหว่างประเทศอื่นๆ เช่น สำนักกวดักกัน องค์การระหว่างประเทศก็ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายในรูปของสนธิสัญญา เช่นเดียวกันแต่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศเป็นเอกเทศจากอนุสัญญานี้ กล่าวคือเป็นไปตามกฎหมายจารีตประเพณีที่กำหนดหลักเกณฑ์การทำสัญญาเอาไว้

2. ข้อตกลงระหว่างประเทศนั้นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ความหมายของสนธิสัญญาตามอนุสัญญากรุงเวียนนาหมายถึงข้อตกลงที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ขณะเดียวกันอนุสัญญากรุงเวียนนาก็มิได้ปฏิเสธผลบังคับใช้ทางกฎหมายของความตกลงด้วยวาจาตั้งจะเห็นได้จาก มาตรา 3 อนุสัญญากรุงเวียนนาระบุว่าการที่อนุสัญญาไม่ได้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษรย่อมไม่กระทบกรณีต่อไปนี้

ก. ผลบังคับใช้ทางกฎหมายของบรรดาข้อตกลงดังกล่าว

ข. การนำกฎเกณฑ์ที่ระบุในอนุสัญญานี้ไปใช้กับข้อตกลงดังกล่าว ทั้งนี้โดยข้อตกลงดังกล่าวยอมอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายระหว่างประเทศอื่นเป็นเอกเทศจากอนุสัญญานี้

แม้ว่าอนุสัญญากรุงเวียนนาจะมีได้ใช้บังคับกับความตกลงด้วยวาจา แต่ความตกลงด้วยวาจาก็ยังมีผลและยังคงใช้ปฏิบัติอยู่ตามกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ความตกลงด้วยวาจาอาจเป็นการตกลงระหว่างคู่ภาคี 2 ฝ่าย หรือคำแถลงฝ่ายเดียวก็ได้ เกยมีตัวอย่างความตกลงด้วยวาจา ระหว่าง 2 ฝ่ายในคดีกรีนแลนด์ตะวันออก กรณีคำประกาศของอิห์เลน

เรื่องมีอยู่ว่า รัฐบาลเดนมาร์กให้เอกอัครราชทูตของตนที่ประจำอยู่ในนอร์เวย์ แจ้งแก่รัฐบาลนอร์เวย์ว่า เดนมาร์กจะไม่คัดค้านข้ออ้างของนอร์เวย์เหนือดินแดนสปีตชเบอร์แกน ทั้งนี้โดยหวังว่ารัฐบาลนอร์เวย์ก็จะไม่คัดค้านกรณีเดนมาร์กอ้างสิทธิเหนือกรีนแลนด์ตะวันออก รัฐมนตรีของนอร์เวย์ก็โอนายอ์ห์เลนได้ตอบเอกอัครราชทูตเดนมาร์กด้วยวาจาว่า รัฐบาลนอร์เวย์จะไม่คัดค้านเดนมาร์ก ศาลประจํายุติธรรมระหว่างประเทศในปี ค.ศ. 1933 ตัดสินว่า คำตอบของรัฐมนตรีต่างประเทศนอร์เวย์นายอ์ห์เลนที่ทำได้ช่วยวาจาในนามของรัฐบาลนอร์เวย์โดยทำในอำนาจหน้าที่ของตนมีผลผูกพันนอร์เวย์

ข้อผูกพันที่ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายอาจมีรากฐานมาจากความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรของฝ่ายหนึ่งกับด้วยวาจาอีกฝ่ายหนึ่ง หรือมาจากความยินยอมโดยปริยายจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้ง 2 ฝ่ายก็ได้

สำหรับคำประกาศฝ่ายเดียวนั้นได้เคยมีตัวอย่างที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยพิพากษาในคดีการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1974 ในคดีนี้มีข้อเท็จจริงว่า ฝรั่งเศสทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในบรรยากาศ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ขอให้ศาลตัดสินว่า การกระทำของฝรั่งเศสเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ต่อมาศาลได้สั่งให้ฝรั่งเศสระงับการทดลองไว้ก่อนจนกว่าศาลจะตัดสินคดีนี้ แต่ฝรั่งเศสไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่ง ระหว่างนั้นประธานาธิบดีฝรั่งเศสได้แถลงต่อที่ประชุมนักหนังสือพิมพ์ว่า “การทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในบรรยากาศรอบนี้จะเป็นรอบสุดท้าย” ศาลจึงสรุปว่าคำแถลงของประธานาธิบดีฝรั่งเศสมีผลผูกพันฝรั่งเศส ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้แยกคำประกาศฝ่ายเดียวที่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับคำประกาศที่ไม่มีผลทางกฎหมายว่าขึ้นกับเจตนาของรัฐบาลที่ประกาศโดยยึดหลักว่า หากเป็นเจตนาของรัฐบาลผู้ประกาศว่าตนจะถือปฏิบัติตามคำประกาศของตนแล้วเจตนาดังกล่าวย่อมทำให้คำประกาศเช่นนี้มีลักษณะผูกพันทางกฎหมาย รัฐบาลผู้ประกาศมีพันธะทางกฎหมายที่จะปฏิบัติให้สอดคล้องกับคำประกาศของตน

3. ข้อตกลงที่กระทำขึ้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศแต่ไม่จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศอย่างเดียว อาจจะอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายภายในด้วยก็ได้เช่นหลักเกณฑ์ในการ

ทำสนธิสัญญาในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจการให้สัตยาบันซึ่งรัฐธรรมนูญของ
แต่ละรัฐจะเป็นผู้กำหนด

ข้อตกลงระหว่างรัฐไม่จำเป็นต้องเป็นสนธิสัญญาเสมอไปข้อตกลง
ระหว่างรัฐบาลบางชนิดไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ
เพราะโดยสภาพควรใช้กฎหมายภายในบังคับ เช่นการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์
อสังหาริมทรัพย์หรือมีข้อตกลงระหว่างรัฐให้ใช้กฎหมายภายในบังคับ นัก
นิติศาสตร์ เช่น Brierly และ Sir Gerald Fitzmaurice มีความเห็นว่า การซื้อขาย
แลกเปลี่ยนที่มีลักษณะคล้ายกับการกระทำของเอกชนในกฎหมายแพ่งไม่
เป็นสนธิสัญญา แม้ว่าจะเป็นการกระทำระหว่างรัฐก็ตาม ความแตกต่าง
ระหว่างสนธิสัญญากับสัญญาในกฎหมายแพ่งจะต้องพิจารณาถึงเจตนาของ
คู่สัญญาและวัตถุประสงค์ของการทำสัญญาประกอบไปด้วย

บางครั้งเกิดปัญหาในการจะใช้กฎหมายบังคับ ก.ม. ภายในหรือ ก.ม.
ระหว่างประเทศ เมื่อไม่มีข้อตกลงกันไว้ก่อนศาลเคยตัดสินเมื่อ 10 มิถุนายน
1955 ในคดีอังกฤษ-กรีซ เกี่ยวกับสินค้าที่ส่งจากอังกฤษโดยกรีกแต่ต่อมา
กรีกได้ถูกเยอรมันยึดครอง อังกฤษจึงไม่ส่งสินค้าที่มีข้อตกลงซื้อขายกับ
กรีกไปให้ศาลเห็นว่าข้อตกลงซื้อขายระหว่างรัฐวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 1942,
ซึ่งอังกฤษทำกับกรีกจะต้องใช้กฎหมายระหว่างประเทศบังคับเพราะเกิดมี
สงครามซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศระบุไว้ว่า ในกรณีเกิดสงครามระหว่าง
คู่สัญญาถือว่าข้อตกลงในด้านการค้าจะถูกระงับไว้ก่อน แต่ถ้าจำเป็นต้องส่ง
มอบในระยษณั้้นก็ถือว่าข้อตกลงดังกล่าวเป็นอันถูกยกเลิก กรณีนี้ไม่ใช่
กฎหมายภายในบังคับ

4. สนธิสัญญาอาจทำขึ้นเป็นฉบับเดียวหรือหลายฉบับก็ได้ เช่นข้อ
ตกลงอัลจีเรียระหว่างสหรัฐ-อิหร่าน ปี ค.ศ. 1981 มี 3 ฉบับ 1. เกี่ยวกับ
การปล่อยตัวนักการทูตสหรัฐในกรุงเตหะราน 2. การยื่นข้อเรียกร้อง 3. เป็น
เอกสารผนวกกำหนดพันธกรณีต่อกันระหว่างสหรัฐ-อิหร่าน

สนธิสัญญาอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่นสนธิสัญญา อนุสัญญา
พิธีสาร แต่มีลักษณะก่อให้เกิดข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างคู่สัญญาทั้งสิ้น

ประเภทของสนธิสัญญา

ข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งมีผลผูกพันคู่สัญญา นอกจากจะเรียกว่าสนธิสัญญาแล้ว ในทางปฏิบัติยังอาจจะเรียกชื่ออย่างอื่นได้ เช่น อนุสัญญา (Convention) ข้อตกลง (Agreement) กฎบัตร (Charter) กติกา (Pact) บทบัญญัติ (Statute) ปฏิญญา (Declaration) พิธีสาร (Protocol) กรรมสาร (Act) และอื่น ๆ อีก¹ นักนิติศาสตร์ท่านหนึ่งได้เคยค้นพบการเรียกข้อตกลงระหว่างประเทศในรูปต่าง ๆ ได้ถึง 38 ชื่อ ซึ่งข้อตกลงข้างต้นแม้จะใช้ชื่อต่าง ๆ กัน แต่ก็มีผลต่อคู่สัญญาเหมือนสนธิสัญญาเช่นกัน นักนิติศาสตร์ได้แยกประเภทสนธิสัญญาไว้มากมาย โดยบ้างก็ยึดหลักการแยกโดยคำนึงถึงผลทางกฎหมายหรือไม่ก็จำนวนคู่สัญญาหรือแบบในการทำสัญญาซึ่งจะสามารถจำแนกโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. สนธิสัญญาประเภทสัญญา จะมีผลต่างตอบแทนหรือไม่ก็ได้ และมีผลทางกฎหมายสำหรับคู่กรณีเท่านั้น เช่น สนธิสัญญาเกี่ยวกับการค้า สนธิสัญญาพันธมิตร สนธิสัญญาเกี่ยวกับการยกเว้นภาษีซ้อน สนธิสัญญากำหนดเขตแดน หรือยกดินแดนให้แก่รัฐอื่น

สนธิสัญญาประเภทกฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 เป็นสนธิสัญญาซึ่งมีผลทางกฎหมายต่อสังคมระหว่างประเทศทั้งหมดโดยมุ่งหวังจะวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้ประเทศต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติ เช่น สนธิสัญญาสันติภาพ ประกาศกรุงปารีส ค.ศ. 1856 เกี่ยวกับสงครามทางทะเล อนุสัญญากรุงเฮก ค.ศ. 1899 และ 1907 กติกาสันนิบาตชาติ ลงวันที่ 28 มิถุนายน 1919 และกฎบัตรสหประชาชาติ ลงวันที่ 26 มิถุนายน 1945

2. สนธิสัญญาสองฝ่ายและสนธิสัญญาหลายฝ่าย สนธิสัญญาสองฝ่ายหมายถึง สนธิสัญญาที่ทำกันระหว่างรัฐสองรัฐ ส่วนสนธิสัญญาหลายฝ่ายหมายถึงสนธิสัญญาซึ่งทำกันระหว่างรัฐมากกว่าสองรัฐ เช่นกฎบัตรสหประชาชาติ มีสมาชิกในขณะเริ่มแรก 51 ประเทศ อนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 มีสมาชิก 61 ประเทศ

¹ C. P. J. I. Serie A/B No.46, 145.

3. สนธิสัญญาที่ทำเต็มตามแบบและสนธิสัญญาที่ทำตามแบบย่อ
สนธิสัญญาที่ทำเต็มตามแบบ หมายถึงสนธิสัญญาซึ่งต้องผ่านพิธีการโดยครบ
ส่วนในการทำสัญญา โดยเริ่มตั้งแต่มีการเจรจา การลงนามและการให้สัตยาบัน
ส่วนสนธิสัญญาที่ทำตามแบบย่อเป็นข้อตกลงที่มีผลโดยไม่ต้องผ่านพิธีการ
ให้สัตยาบัน ปกติมักจะมีการเจรจาและลงนามกัน ก็ถือว่ามีผลตามกฎหมาย
ผูกพันคู่สัญญาเช่นเดียวกัน

การทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศถือว่าความตกลงที่ทำขึ้นระหว่างรัฐก่อให้เกิดความผูกพันแก่รัฐคู่สัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา เพราะถือว่ารัฐคู่สัญญาได้แสดงเจตนายอมรับข้อตกลงที่ระบุในสนธิสัญญาเช่นเดียวกับหลักในกฎหมายแพ่งที่ยึดถือเจตนาของคู่สัญญาเป็นสำคัญ สมัยกรีกและโรมันก็ได้มีการยึดหลักที่ว่าสัญญาจะต้องถูกปฏิบัติตามหรือสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda) ในระยะหลังที่ความเจริญทางเทคนิคได้ทำให้ประเทศต่าง ๆ ทำการติดต่อคมนาคมกันได้สะดวก ประเทศต่าง ๆ ก็เริ่มมีการคบหาสมาคมกันมากขึ้น สนธิสัญญาก็ยิ่งเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น ไม่แต่จะมีการทำสัญญากันระหว่างรัฐเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงการทำสนธิสัญญาในขอบเขตขององค์การระหว่างประเทศ ในคำปรารภของกฎบัตรสหประชาชาติก็ได้กล่าวไว้ว่า "เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ตั้งเจตจำนงที่จะเคารพต่อข้อผูกพันทั้งปวงอันเกิดมาจากสนธิสัญญา" เมื่อชาติต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในสังคมระหว่างประเทศจำเป็นจะต้องติดต่อสมาคมกันโดยการทำสนธิสัญญา ฉะนั้นหลักเกณฑ์ในการทำสนธิสัญญาจึงต้องมีวิธีการที่กำหนดแน่นอน มีหลักฐานเป็นเอกสารแน่ชัด ในประวัติศาสตร์ได้เคยมีการทำสนธิสัญญาปากเปล่าโดยไม่มีลายลักษณ์อักษรซึ่งก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและเคลือบคลุมเช่นศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศเคยยอมรับว่าการประกาศของรัฐมนตรีต่างประเทศนอร์เวย์ซึ่งทำในขอบเขตอำนาจและในนามของรัฐบาลนอร์เวย์ซึ่งให้ไว้กับรัฐมนตรีของเดนมาร์กเกี่ยวกับสภาพทางกฎหมายของเกาะกรีนแลนด์ตะวันออกผูกพันนอร์เวย์¹ แต่ปัจจุบันการทำสนธิสัญญาต้องกระทำเป็นลายลักษณ์อักษร อนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1969 ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญาไม่ถือว่าการตกลงด้วยวาจาเป็นสนธิสัญญา

¹C.P.J.I. A/B No.53 R.

การทำสนธิสัญญาประกอบด้วยการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน

1. การเจรจา
2. การลงนาม
3. การให้สัตยาบัน
4. การจดทะเบียนสนธิสัญญา

การเจรจา

การเจรจาเป็นขั้นตอนเบื้องต้นในการทำสนธิสัญญาเพื่อกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำสนธิสัญญา ในคดี Mavrommatis คัดสินเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 1924 ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศได้กล่าวว่าการเจรจาเป็นการติดต่อทางการทูตเพื่อจัดข้อขัดแย้งซึ่งอาจจะเป็นการติดต่อด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ โดยปกติถ้าเป็นสนธิสัญญาสองฝ่ายที่ทำกันในระดับรัฐมนตรีต่างประเทศกับผู้แทนทางการทูตของคู่สัญญาซึ่งอยู่ในประเทศของคู่ของเจรจา แต่ถ้าเป็นสนธิสัญญาหลายฝ่ายซึ่งมีรัฐหลายรัฐร่วมเป็นภาคี การเจรจาก็มักจะทำกันในรูปการประชุมโดยตัวแทนของรัฐที่ต้องการเป็นภาคีของสนธิสัญญาทำการเจรจาต่อรองกัน

องค์กรที่มีอำนาจในการเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญาจะถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่ก็มักจะระบุให้เป็นอำนาจของฝ่ายบริหารซึ่งอาจจะประมุขของรัฐ นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีต่างประเทศก็ได้แต่โดยทั่วไปปฏิบัติเป็นส่วนน้อยที่การเจรจาทะทำโดยประมุขของรัฐ เพราะด้วยหลักการแล้วกษัตริย์หรือประมุขของรัฐในระบอบประชาธิปไตยไม่ต้องรับผิดชอบในด้านการเมือง ในประวัติศาสตร์การประชุมที่สำคัญ ๆ ซึ่งเกี่ยวพันกับสันติภาพของโลกก็เคยมีการเจรจาโดยประมุขของรัฐ เช่นการประชุมที่ Yalta ที่ Postdam และที่ Moscow ใน ค.ศ. 1945 รัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส ค.ศ. 1875 และ 1958 ก็มอบอำนาจให้ประมุขของรัฐเป็นผู้เจรจา แต่รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1946 มอบอำนาจการเจรจาให้เป็นของนายกรัฐมนตรี โดยต้องแจ้งผลการเจรจาให้ประธานาธิบดีทราบ สำหรับรัฐธรรมนูญไทยหน้าที่ในการเจรจาสนธิสัญญาตกอยู่กับฝ่ายบริหาร

ผู้มีอำนาจในการเจรจาจะไม่ทำการเจรจาด้วยตนเองก็ได้โดยมอบอำนาจให้ผู้อื่น เช่น ตัวแทนทางการทูตหรือคณะผู้แทนเข้าทำการเจรจาแทน แต่ต้องทำหนังสือมอบอำนาจเต็ม (Full Powers) ซึ่งผู้แทนจะนำมามอบให้แก่รัฐคู่เจรจาหรือต่อที่ประชุมในกรณีที่มีรัฐหลายรัฐร่วมเจรจาด้วย

การร่างสนธิสัญญาเป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญของรัฐคู่เจรจาจะทำความตกลงกันในหลักการและข้อความในสนธิสัญญา โดยจะมีการประชุมพิจารณาร่างข้อความในสนธิสัญญามาตรา 9 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยร่างอนุสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบโดยเอกฉันท์จากรัฐคู่เจรจา เว้นแต่ที่ประชุมจะให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ในบางกรณีอาจเป็นไปได้ที่การร่างสนธิสัญญาได้ถูกจัดทำโดยองค์การระหว่างประเทศ โดยองค์การเป็นผู้จัดทำร่างอนุสัญญาเอง และเสนอให้สมาชิกขององค์การซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของรัฐสมาชิกทำการพิจารณาหรืออาจจะตั้งคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐทำการพิจารณาร่างสนธิสัญญาก่อน แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ซึ่งมักจะใช้หลักการลงคะแนนโดยถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ การลงคะแนนโดยถือเอามติเป็นเอกฉันท์มีเป็นส่วนน้อย

การลงนามในสนธิสัญญา

การลงนามในสนธิสัญญา มีวัตถุประสงค์ที่จะกำหนดข้อความเด็ดขาดในสนธิสัญญา (มาตรา 10 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา 1969) และการแสดงความยินยอมที่จะผูกพันในสนธิสัญญาของรัฐคู่เจรจาสำหรับภาษาที่ใช้ในการร่างสนธิสัญญา ถ้าคู่เจรจาใช้ภาษาเดียวกันก็ใช้ภาษานั้นในการร่างสนธิสัญญา ถ้าหากใช้ภาษาต่างกั้ก็นิยมใช้ภาษาอังกฤษ ในองค์การระหว่างประเทศภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสถือเป็นภาษาทางการ แต่คู่สัญญาอาจตกลงจะใช้ภาษาเดียวกันหรือหลายภาษาก็ได้ สำหรับกฎบัตรสหประชาชาติได้ร่างเป็นภาษาต่างกัน ถึง 5 ภาษา คือ จีน ฝรั่งเศส รัสเซีย อังกฤษ และสเปน

ข้อความในสนธิสัญญานั้นปกติจะเริ่มจากอารัมภบท ซึ่งระบุนามและตำแหน่งของผู้เจรจา และแสดงถึงเหตุผลปรัชญาทางการเมืองหรือความคิด

ซึ่งเป็นรากฐานในการทำสนธิสัญญา อารัมภบทของสนธิสัญญาถือว่าเป็น ส่วนหนึ่งของสนธิสัญญามีความหมายในด้านกฎหมายเหมือนกับตัวสนธิสัญญาเอง ต่อมาก็คือเป็นข้อความในตัวสนธิสัญญา ซึ่งแบ่งเป็นมาตราหรือข้อและอาจรวมเป็นหมวด นอกจากนั้นก็ยังมีภาคผนวก

สนธิสัญญาต้องมีข้อความกำหนดวันที่บังคับใช้ซึ่งอาจไม่ใช่วันที่ทำการลงนามสนธิสัญญา ระยะเวลาที่สนธิสัญญาใช้บังคับ สถานที่ซึ่งกำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนหรือวางสัตยาบันสาร (ในกรณีที่สนธิสัญญาต้องมีการให้สัตยาบัน)

มาตรา 110 (3) ของกฎบัตรสหประชาชาติระบุว่ากฎบัตรปัจจุบัน บังคับใช้เมื่อสาธารณรัฐจีน ฝรั่งเศส สหภาพแห่งสาธารณรัฐโซเวียตโซเชียนลิสต์ สหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่ และไอร์แลนด์เหนือ สหรัฐอเมริกา และจำนวนข้างมากแห่งรัฐอื่น ๆ ที่ลงนามได้มอบสัตยาบันแล้ว กฎบัตรสหประชาชาติ ลงนามที่ 26 มิถุนายน 1945 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 1945

เมื่อผู้แทนในการเจรจาเห็นชอบกับข้อความในร่างสนธิสัญญา ก็จะมีการลงนามในสนธิสัญญาซึ่งอาจจะเป็นการลงนามเลยหรือลงนามยกก่อน และลงนามจริงในภายหลัง โดยที่ระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่นานเกินไปนัก ปกติไม่เกิน 2-3 สัปดาห์ การที่ต้องลงนามยกก็อาจจะเป็นเพราะผู้เจรจาไม่ได้รับมอบอำนาจเต็ม ในการลงนามหรือผู้เจรจาเกิดความไม่แน่ใจในบางสิ่งบางอย่าง จึงอยากจะสอบถามรัฐบาลของตนเสียก่อนที่จะลงนามจริง นอกจากนั้นยังมีการลงนามเต็ม แต่มีเงื่อนไขว่า จะต้องให้รัฐบาลของตนเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง สนธิสัญญาที่ได้มีการลงนามยังไม่ผูกพันความรับผิดชอบของรัฐ จะต้องมีการให้สัตยาบันเสียก่อนจึงจะสมบูรณ์เว้นแต่สนธิสัญญาชนิดที่ทำตามแบบย่อ ซึ่งมีผลสมบูรณ์โดยไม่ต้องได้รับการให้สัตยาบัน

เนื่องจากการให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาโดยปกติต้องใช้เวลาาน เพราะจำเป็นต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของการให้สัตยาบัน ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ แต่ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการ ในทางเศรษฐกิจการเมืองของโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว การที่จะรอให้สนธิสัญญา

มีผลบังคับใช้หลังการให้สัตยาบันอาจจะไม่ทันการณ์ หรือก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ดังนั้นในทางปฏิบัติระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม จึงได้มีวิธีการที่จะให้สนธิสัญญามีผลบังคับใช้ได้ชั่วคราว ในทันทีหลังจากที่มีการลงนามแล้ว แม้ว่าจะยังไม่ได้รับการให้สัตยาบันก็ตาม เช่น สนธิสัญญาก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศ อนุสัญญาจัดตั้งองค์การพหุภาคีอากาศ ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ที่มีการลงนามหรือในกรณีที่มีการลงนามในสนธิสัญญาใหม่เพื่อใช้แทนสนธิสัญญาฉบับก่อนซึ่งหมดอายุ

มาตรา 11 อนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 ระบุว่า ความยินยอมที่จะผูกพันในสนธิสัญญาของรัฐอาจจะแสดงออกโดยการลงนามเช่นเดียวกับการให้สัตยาบัน

การลงนามในสนธิสัญญา โดยปกติก็เป็นหน้าที่ของผู้เจรจาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐคู่สัญญา แต่ในปัจจุบัน ในองค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมได้มีวิธีการลงนามแบบใหม่ กล่าวคือเมื่อสนธิสัญญาได้รับการเห็นชอบโดยที่ประชุมใหญ่ขององค์การแล้ว ประธานของที่ประชุมและเลขาธิการขององค์การจะเป็นผู้ลงนามสนธิสัญญาแทนรัฐภาคีสนธิสัญญา เช่น องค์การอาหารและเกษตร

สมัยก่อนการลงนามในสนธิสัญญาอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ ในกรณีที่ผู้ลงนามไม่มีอำนาจในการลงนาม ปัจจุบันไม่ค่อยประสบปัญหาเนื่องจากผู้ลงนามต้องมีหนังสือมอบอำนาจเต็มแสดงต่อผู้เจรจาหรือมีการแลกเปลี่ยนหนังสือมอบอำนาจเต็ม ในการประชุมระหว่างประเทศมักจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการ รับหนังสือมอบอำนาจเต็ม ตรวจสอบหนังสือมอบอำนาจเต็มที่ผู้ร่วมประชุมมอบให้ แต่ก็เคยมีกรณีเกิดขึ้น เช่นในปี ค.ศ. 1908 อัครราชทูตสหรัฐประจำมาเนียงลงนามในอนุสัญญาที่ตนไม่มีอำนาจลงนาม และในปี ค.ศ. 1951 ผู้แทนคนหนึ่งลงนามในนามของทั้งสวีเดนและนอร์เวย์ในการประชุมที่เมือง Stresa ทั้งที่ไม่มีอำนาจลงนามแทนสวีเดน

การที่ผู้แทนได้ลงนามในสนธิสัญญาโดยไม่มีอำนาจลงนามนั้น ถ้าเป็นกรณีสนธิสัญญาซึ่งจะสมบูรณ์ได้ต้องมีการให้สัตยาบันอีกครั้งหนึ่ง

ก็ไม่มีปัญหามากนัก เพราะรัฐบาลอาจจะให้สัตยาบันหรือไม่ก็ได้ แต่กรณีที่จะเป็นปัญหา คือ กรณีที่ความตกลงที่กระทำกันไม่ต้องมีการให้สัตยาบัน และให้มีผลนับแต่วันลงนาม เช่นสนธิสัญญาก่อตั้งองค์การพหุภาคีอากาศ ในกรณีนี้แม้ว่าตัวแทนของรัฐจะลงนามไปโดยไม่มีอำนาจก็ถือว่า สนธิสัญญามีผลผูกพันรัฐตามที่อนุสัญญากรุงเวียนนามาตรา 47 ระบุว่า “หากอำนาจผู้แทนในการแสดงความยินยอมของรัฐว่ายอมรับความผูกพันในสนธิสัญญาใดนั้นมีข้อจำกัด การที่ผู้แทนไม่ปฏิบัติตามข้อจำกัดดังกล่าวไม่อาจมีผลลบล้างความยินยอมที่เขาแสดงออกในนามของรัฐทั้งนี้ยกเว้นแต่ว่าได้มีการแจ้งข้อจำกัดดังกล่าวไปให้รัฐที่เข้าร่วมเจรจาอื่น ๆ ทราบก่อนที่เขาจะแสดงความยินยอมที่วันนั้น”

การแจ้งข้อจำกัดดังกล่าวไปให้รัฐที่เข้าร่วมเจรจาทราบอาจจะเป็นตัวแทนที่เข้าร่วมเจรจาเป็นผู้แจ้งหรือรัฐของผู้แทนนั้นเป็นผู้แจ้งก็ได้ แต่ทั้งที่รู้แล้วว่าผู้แทนนั้นไม่มีอำนาจลงนามแต่ก็ยังจัดให้มีการลงนามโดยผู้แทนนั้นอีก ในกรณีนี้รัฐของผู้แทนนั้นอาจจะปฏิเสธความผูกพันในสนธิสัญญานั้นได้ในภายหลังแต่เหตุการณ์เช่นนี้โดยปกติไม่น่าจะเกิดขึ้น

การรับรองร่างสนธิสัญญานอกจากกระทำโดยวิธีการลงนามแล้วยังอาจกระทำได้ โดยวิธีการอื่นเช่น ร่างสนธิสัญญาได้ถูกรวมอยู่ในกรมสารสุดท้ายของการประชุมซึ่งเป็นเอกสารรวบรวมผลการประชุมขั้นสุดท้ายเพื่อสรุปอนุสัญญา เป็นเอกสารสรุปสาระสำคัญของการประชุมระบรัฐหรือประมุขของรัฐที่เข้าร่วมประชุม ผู้แทนซึ่งร่วมเจรจา เอกสารซึ่งที่ประชุมรับรองนอกจากนี้ยังระบุมติที่ประชุมแถลงการณ์และข้อเสนอแนะซึ่งที่ประชุมยอมรับและบางที่อาจจะระบุการตีความบทบัญญัติในสนธิสัญญาซึ่งที่ประชุมรับรองด้วย กรมสารสุดท้ายที่ได้รับการลงนามก็ถือเป็นการรับรองร่างสนธิสัญญาได้

มาตรา 10 อนุสัญญากรุงเวียนนามว่าด้วยสนธิสัญญาระบุว่า “ข้อความในสนธิสัญญาจะถือว่าถูกต้องและเด็ดขาดในกรณี

ก. ตามกระบวนการที่รัฐเข้าร่วมในการร่างสนธิสัญญากำหนดเช่น อาจจะกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องลงนามเพียงแต่เป็นมติที่ประชุมก็พอ

ข. ถ้าไม่ได้กำหนดกระบวนการไว้ก็ถือการลงนามหรือการลงนามข้อ

โดยผู้แทนของรัฐหรือสนธิสัญญาได้ถูกผนวกไว้ในกรรมสารสุดท้ายของ
ที่ประชุมซึ่งอาจจะถูกลงนามโดยประธานหรือเลขานุการที่ประชุม เป็น
ผู้ลงนามแทนผู้แทนของรัฐที่เข้าร่วมประชุมเช่น องค์การอาหารและเกษตร
ถึงแม้การลงนามในสนธิสัญญาจะเป็นเพียงการยอมรับว่าสนธิสัญญา
นั้นมีความถูกต้องและเป็นต้นฉบับความตกลงขั้นสุดท้าย แต่ทางกฎหมาย
ยังไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันแก่รัฐ เพราะยังไม่มีทำให้สัตยาบันแต่ถึงกระนั้นก็
ตาม การลงนามก็ก่อให้เกิดผลผูกพันบางประการซึ่งอนุสัญญากรุงเวียนนา
มาตรา 18 ระบุว่า “เมื่อรัฐลงนามในสนธิสัญญาแล้วจะต้องหลีกเลี่ยงการ
กระทำอันใดอันจะมีผลเสียต่อจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสนธิสัญญา
ตราขที่อยู่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้แสดงเจตนาที่จะไม่เป็นภาคีสถิตสนธิสัญญาดังกล่าว”
ระหว่างระยะเวลาการลงนามจนถึงการให้สัตยาบันปกติแล้วรัฐคู่สัญญาจะ
ต้องละเว้นที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในลักษณะที่จะทำให้
สนธิสัญญาไม่สามารถจะปฏิบัติได้ ข้อห้ามดังกล่าวปรากฏอยู่ในสนธิสัญญา
บางฉบับเช่นสนธิสัญญาเบอร์ลิน 26 กุมภาพันธ์ 1885

การยอมรับขั้นสุดท้าย

การยอมรับขั้นสุดท้ายเป็นการแสดงเจตนาของรัฐที่จะรับข้อผูกพัน
และปฏิบัติตามพันธะในสนธิสัญญา การที่ผู้แทนของรัฐเข้าร่วมในการ
ร่างและลงนามไม่ก่อให้เกิดข้อผูกพันตามกฎหมายแก่รัฐนั้น รัฐจะต้องมี
การพิจารณาร่างสนธิสัญญาอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง กระบวนการเพิ่มเติม
ที่จะผูกพันรัฐให้ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญา คือ การให้
สัตยาบัน ในสมัยก่อนการให้สัตยาบันถือว่าเป็นวิธีการเดียวที่จะผูกพัน
รัฐและถือว่ารัฐเป็นภาคีสถิตสนธิสัญญานั้นแต่ปัจจุบันได้มีวิธีการแสดงออก
ในการยอมรับสนธิสัญญาซึ่งมีผลผูกพันรัฐเช่นเดียวกับการให้สัตยาบัน
คือ การยอมรับ (Acceptance) และการให้ความเห็นชอบ (Approval) มาตรา 14
ข้อ 1 อนุสัญญากรุงเวียนนาระบุว่าความยินยอมที่จะผูกพันสนธิสัญญา
จะแสดงออกโดยการให้สัตยาบัน การยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบ
ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน กับการให้สัตยาบัน ในส่วนของการให้สัตยาบัน
มาตรา 14 ข้อ 1 ระบุว่าจะต้องกระทำในกรณีต่อไปนี้

- ก. สนธิสัญญาระบุให้แสดงความยินยอมโดยให้สัตยาบัน
- ข. มีการกำหนดว่ารัฐที่ร่วมเจรจาตกลงให้มีการให้สัตยาบัน
- ค. ผู้แทนของรัฐได้ลงนามภายใต้ข้อสงวนว่าจะต้องมีการให้สัตยาบัน
- ง. รัฐผู้ลงนามในสนธิสัญญาแสดงเจตนาในหนังสือมอบอำนาจเต็มของผู้แทนหรือได้แสดงเจตนาเช่นว่านั้นในระหว่างการเจรจาว่าเป็นการลงนามภายใต้ข้อสงวนที่จะต้องให้สัตยาบัน

การยอมรับสนธิสัญญาอาจจะกระทำได้หลายทางตามมาตรา 11 อนุสัญญากรุงเวียนนา กำหนดว่าการยินยอมที่จะผูกพัน สนธิสัญญาอาจจะแสดงออกโดย

1. การลงนามของผู้แทนแต่มีเงื่อนไขว่าการลงนามจะมีผลผูกพันในขั้นสุดท้ายก็ต่อเมื่อไม่มีข้อกำหนดว่าสนธิสัญญาต้องได้รับการให้สัตยาบัน การยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบ

2. การแลกเปลี่ยนเอกสารที่ประกอบเป็นสนธิสัญญาอาจมีการตกลงกำหนดว่า สนธิสัญญามีผลผูกพันคู่ภาคีเมื่อมีการแลกเปลี่ยนเอกสารที่ประกอบเป็นสนธิสัญญา โดยไม่จำเป็นต้องมีการให้สัตยาบันหากภาคีแสดงความยินยอมรับผลผูกพันด้วยวิธีนี้ก็เท่ากับสนธิสัญญามีผลตั้งแต่วันที่แลกเปลี่ยนเอกสาร

3. การให้สัตยาบัน

4. การยอมรับ

5. การให้ความเห็นชอบ

6. การเข้าร่วม

7. ทำโดยวิธีตามแต่จะตกลงกัน

ส่วนใหญ่แล้วการยอมรับ การให้ความเห็นชอบหรือการเข้าร่วม (ภาคยานุวัติ) จะกระทำในรูปของสนธิสัญญาหลายฝ่าย (พหุภาคี) ในบรรดาการยอมรับขั้นสุดท้ายสัตยาบันเป็นกระบวนการที่ใช้อยู่ทั่วไปและมีความสำคัญมาก

การให้สัตยาบัน (Ratification)

ในประวัติศาสตร์ สมัยอำนาจการปกครองและการทำสนธิสัญญา อยู่แก่กษัตริย์ การให้สัตยาบันสนธิสัญญาเป็นวิธีการที่จะให้กษัตริย์ซึ่งไม่สามารถติดต่อกับผู้ที่พระองค์มอบให้ไปเจรจาและลงนามในสนธิสัญญาเป็นเวลานาน เนื่องจากการคมนาคมในสมัยนั้นไม่สะดวกได้มีโอกาสตรวจสอบข้อความในสนธิสัญญาว่าตรงกับความประสงค์ของพระองค์หรือเปล่าและตัดสินใจว่าจะให้สัตยาบันหรือไม่

ในปัจจุบัน ประเทศส่วนใหญ่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อำนาจในการให้สัตยาบันถูกควบคุมโดยรัฐสภา ตามปกติการให้สัตยาบันเป็นหน้าที่ของประมุขของรัฐ แต่ต้องได้รับอนุมัติจากรัฐสภาเสียก่อน สำหรับข้อตกลงที่มีความสำคัญต่อประเทศ ซึ่งเท่ากับเป็นวิธีการให้รัฐสภาควบคุมนโยบายต่างประเทศของฝ่ายบริหารไปในตัว

ความหมายของการให้สัตยาบันซึ่งยึดถือตามหลักการมาจนถึงอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 หมายถึงองค์การภายในที่มีอำนาจของรัฐคู่สัญญา ได้ให้ความเห็นชอบในการทำสนธิสัญญาซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันตามกฎหมายซึ่งจะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้น¹ ตราบใดถ้ายังไม่มีการให้สัตยาบันสนธิสัญญานั้น ก็ยังไม่มีผล (เว้นแต่สนธิสัญญาที่ทำตามแบบย่อ) การให้สัตยาบันถือว่าเป็นวิธีเดียวในการแสดงออกของรัฐที่จะยินยอมปฏิบัติตามข้อผูกพันที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา ต่อมาเมื่อเกิดอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 11 ของอนุสัญญา ถือว่าการให้สัตยาบันมิใช่เป็นวิธีการอย่างเดียวในการที่รัฐยอมรับผูกพันในสนธิสัญญาที่ตนกระทำ การลงนาม เอกสารแลกเปลี่ยนที่ก่อให้เกิดสนธิสัญญา การยอมรับ การให้ความเห็นชอบหรือการเข้าร่วม หรือโดยวิธีอื่นใดตามที่ตกลงกันเช่นนั้นก็เป็นวิธีการแสดงออกเจตนาอีกอย่างหนึ่งในการที่รัฐยอมรับผูกพันต่อสนธิสัญญาด้วย

มาตรา 12 กล่าวว่า ความยินยอมของรัฐคู่สนธิสัญญาย่อมก่อความผูกพันเมื่อมีการลงนาม ถ้าสนธิสัญญาได้กล่าวไว้หรือได้ตกลงกันเช่นนั้น

¹Ch. Rousseau. Droit international public. Tl 1970 p. 88

มาตรา 14 กล่าวว่า ความยินยอมที่จะผูกพันสนธิสัญญาจะแสดงออกโดยการให้สัตยาบัน การยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบ ถ้าสนธิสัญญาได้กล่าวไว้หรือได้ตกลงกันเช่นนั้น

การให้สัตยาบันสนธิสัญญาถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงอำนาจอธิปไตยของรัฐเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญได้พิจารณาความเหมาะสมอีกชั้นหนึ่ง และเพื่อจะตรวจสอบข้อผิดพลาดหรือการดำเนินงานของผู้เจรจาว่าได้มีการกระทำนอกเหนืออำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือต้องตามความประสงค์ของฝ่ายบริหารหรือไม่ โดยปกติอำนาจหน้าที่ในการให้สัตยาบันตามรัฐธรรมนูญจะต้องได้รับความยินยอมจากฝ่ายนิติบัญญัติในการทำสนธิสัญญาที่มีความสำคัญซึ่งเท่ากับให้ฝ่ายนิติบัญญัติควบคุมฝ่ายบริหารอีกชั้นหนึ่ง (สำหรับประเทศไทย สนธิสัญญาส่วนมากฝ่ายบริหารเป็นผู้ให้สัตยาบันเว้นแต่สนธิสัญญาบางชนิดที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบก่อนมีการให้สัตยาบัน) แต่ในทางปฏิบัติ เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารจะต้องเป็นผู้เจรจาและร่างข้อความในสนธิสัญญาการให้สัตยาบันสนธิสัญญาที่มีข้อเสียในกรณีที่ว่า จะต้องใช้เวลานานเพราะต้องผ่านการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะถ้าหากสนธิสัญญานั้นมีรัฐภาคีเป็นจำนวนมาก ก็จะต้องรอการให้สัตยาบันให้ครบทุกรัฐ ทำให้สนธิสัญญาไม่สามารถบังคับใช้ได้เป็นเวลาอันสมควร อันอาจจะก่อให้เกิดการเสียหาย เพราะภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงผืนแปรรวดเร็ว การใช้เวลาในการให้สัตยาบันอาจจะทำให้สนธิสัญญานั้นหมดประโยชน์ตามที่ภาคีสถิติสัญญาต้องการ

การที่รัฐหนึ่งได้ลงนามในสนธิสัญญาแล้วไม่จำเป็นต้องไปที่จะต้องให้สัตยาบันในสนธิสัญญาที่ตนลงนามไว้ และไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลในการปฏิเสธการให้สัตยาบันด้วย ได้เคยมีตัวอย่างมากมายในประวัติศาสตร์ที่รัฐปฏิเสธไม่ให้สัตยาบันในสนธิสัญญาที่ตนลงนามไว้ สหรัฐเคยปฏิเสธไม่ให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาที่ตนลงนามไปแล้ว ระหว่าง ค.ศ 1789-1939 ประมาณ 200 ฉบับ และการที่สหรัฐไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสันนิบาตชาติ ก็เพราะสภาเซเนทไม่ยอมให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาแวร์ซายที่สหรัฐร่วมลงนามด้วย

อำนาจในการให้สัตยาบัน

การให้สัตยาบัน สนธิสัญญาที่ได้ลงนามแล้วย่อมเป็นไปตามกฎหมายภายในของรัฐคู่สัญญาซึ่งอาจจะกำหนดให้เป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือเป็นอำนาจร่วมกันของทั้งสองฝ่าย

1. อำนาจการให้สัตยาบันเป็นของฝ่ายบริหารแต่ฝ่ายเดียว ส่วนใหญ่มักพบอยู่ในการปกครองแบบเผด็จการ หรือการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่งประมุขของรัฐเป็นผู้ให้สัตยาบันสนธิสัญญาแต่ผู้เดียว เช่น รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1852 อิตาลี ฟาสซิสต์สมัยมุซโซลินี ค.ศ. 1922-1943 หรือเยอรมันนาซี ค.ศ. 1933-1945 รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1940-1944

2. อำนาจในการให้ความเห็นชอบการให้สัตยาบันอยู่กับฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายเดียว เช่น รัฐธรรมนูญตุรกี วันที่ 20 เมษายน ค.ศ. 1924 รัฐธรรมนูญรัสเซีย ค.ศ. 1936 รัฐธรรมนูญยูโกสลาเวีย ค.ศ. 1946 รัฐธรรมนูญบราซิล ค.ศ. 1947 รัฐธรรมนูญโรมาเนีย ค.ศ. 1948 รัฐธรรมนูญฮังการี ค.ศ. 1949

3. อำนาจในการให้ความเห็นชอบการให้สัตยาบันแบ่งกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร กล่าวคือ รัฐธรรมนูญอาจมอบอำนาจให้ประมุขของรัฐให้สัตยาบันสนธิสัญญาบางชนิดที่ไม่สำคัญไปได้เลย แต่สำหรับสนธิสัญญาที่มีความสำคัญมากหรือจะต้องออกกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับสนธิสัญญา ก็จะต้องให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบก่อนที่ฝ่ายบริหารจะให้สัตยาบัน

มาตรา 52 รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 กำหนดให้ประธานาธิบดีเป็นผู้ให้สัตยาบันสนธิสัญญา แต่สนธิสัญญาบางชนิดที่มีความสำคัญมากต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสภาก่อน เช่น สนธิสัญญาเกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศ สนธิสัญญาสันติภาพ สนธิสัญญาการค้า สนธิสัญญาก่อให้เกิดความผูกพันในทางการคลัง สนธิสัญญาเกี่ยวกับสภาพบุคคล สนธิสัญญาซึ่งการปฏิบัติจำเป็นจะต้องแก้ไขกฎหมายภายใน สนธิสัญญาเปลี่ยนแปลงอาณาเขต การเปลี่ยนแปลงอาณาเขตบางที่อาจต้องได้รับความยินยอมจากประชาชนที่มีส่วนได้เสียในดินแดนนั้นเสียก่อน ส่วนสนธิสัญญาที่ขัดกับรัฐธรรมนูญโดยปกติจะนำมาบังคับใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว

สำหรับสนธิสัญญาที่ทำตามแบบย่อ รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผ่านพิธีการให้ความเห็นชอบของรัฐสภาเสียก่อนซึ่งเป็นผลทำให้สนธิสัญญาไม่สามารถบังคับใช้ได้ทันทีหลังการลงนาม

ในประเทศอังกฤษพระราชินีมีอำนาจในการให้สัตยาบันสนธิสัญญา แต่ในกรณีที่สนธิสัญญาขัดกับกฎหมายภายใน สนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน สนธิสัญญายกดินแดนหรือการปฏิบัติตามสนธิสัญญาจะต้องผูกพันงบประมาณ ในด้านการใช้จ่าย จะต้องผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติเสียก่อน

ในสหรัฐอเมริกา มาตรา 2 บทที่ 2 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐมอบอำนาจให้ประธานาธิบดีเป็นผู้ให้สัตยาบันสนธิสัญญา แต่ต้องได้รับความยินยอมจากสภาซีเนท โดยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า 2 ใน 3 ของสมาชิกที่มาประชุม แต่มีข้อตกลงระหว่างประเทศบางชนิดที่ฝ่ายบริหารสามารถทำได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากสภาซีเนท คือข้อตกลงระหว่างประเทศที่ทำตามแบบย่อ (Executive agreement) ฝ่ายบริหารกระทำโดยได้รับอนุมัติล่วงหน้า และอยู่ภายในขอบเขตที่สภาองเกรสกำหนดให้หรือบางกรณีหากเป็นเรื่องที่ถือว่าอยู่ในขอบเขตอำนาจของประธานาธิบดีก็ไม่จำเป็นต้องได้รับการอนุมัติล่วงหน้า แต่หลังจากปี ค.ศ. 1972 ข้อตกลงดังกล่าวต้องนำเสนอสภาองเกรสภายใน 60 วันหลังจากบังคับใช้ข้อตกลง ข้อตกลงที่ทำตามแบบย่อมีเป็นจำนวนมาก เช่น สัญญาสงบศึก ข้อตกลงเกี่ยวกับระเบียบการเรียกร้องค่าเสียหายของชาวอเมริกันต่อรัฐบาลต่างประเทศ ข้อตกลงเกี่ยวกับระเบียบการรับรองรัฐบาลหรือรัฐใหม่ ข้อตกลงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย (เช่น ข้อตกลงเกี่ยวกับการไปรษณีย์หรือศุลกากร) ข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ จาก ค.ศ. 1789-1945 ได้มีการทำข้อตกลงในรูปแบบดังกล่าวถึง 1,492 ฉบับ ขณะที่มีการทำข้อตกลงในรูปสนธิสัญญาเพียง 845 ฉบับ

ในการทำข้อตกลงระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งชนะสงครามที่ Yalta เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 1945 ซึ่งเรียกว่า “ข้อตกลงตะวันออกไกล” (Far Eastern agreement) ฝ่ายบริหารก็ได้ทำข้อตกลงที่ทำตามแบบย่อ แต่ได้รับการวิจารณ์จากนักกฎหมายว่าไม่ถูกต้องทางทฤษฎี เพราะข้อตกลงดังกล่าวมีข้อความเกี่ยวกับการเมืองรวมอยู่ด้วย เช่น มีการยกดินแดนบางแห่งให้แก่รัสเซีย

กรณีประเทศสวิตเซอร์แลนด์ แม้ว่ารัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1874 จะระบุว่า การทำสนธิสัญญากับรัฐต่างประเทศจะอยู่ในอำนาจของรัฐสภานักนิติศาสตร์ เช่น Guggenheim & Burckhardt เห็นว่าอำนาจในการให้สัตยาบันอยู่ที่ฝ่ายบริหาร (Conseil Federal) แต่ฝ่ายบริหารจะสามารถให้สัตยาบันได้ก็ต่อเมื่อรัฐสภานุมัติ ในบางกรณีรัฐบาลก็สามารถให้สัตยาบันหรือแก้ไขสนธิสัญญาได้ด้วยตนเองไม่ต้องรอขออนุมัติจากรัฐสภา ได้แก่กรณีที่สนธิสัญญานั้นก่อให้เกิดสิทธิโดยไม่มีข้อผูกพันหรือเพื่อให้หลุดพ้นจากข้อผูกพันที่มีอยู่ก่อน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังให้สิทธิประชาชนเข้ามามีส่วนในการควบคุมการทำสนธิสัญญาด้วยในกรณีที่สนธิสัญญาไม่กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดหรือสนธิสัญญาที่มีอายุเกินกว่า 15 ปี ถ้ามีประชาชนตั้งแต่สามหมื่นคนหรือ 8 มลรัฐ (Canton) ร้องขอให้มีการประชามติภายใน 90 วัน นับแต่วันที่มีการประกาศก็จะต้องนำสนธิสัญญานั้นมาให้ประชาชนลงมติ ถ้าประชาชนยอมรับจึงจะมีผล ถ้าไม่ยอมรับก็เป็นอันตกไป จนกระทั่งปี ค.ศ. 1970 มีเพียงสนธิสัญญา 2 ฉบับที่ได้ถูกนำมาให้ประชาชนลงมติคือสนธิสัญญาระหว่างฝรั่งเศส-สวิต ในปี ค.ศ. 1923 และสนธิสัญญาระหว่างอิตาลี-สวิต ในปี ค.ศ. 1958

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 162 กำหนดว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตอธิปไตยแห่งชาติหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญาต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ตามรัฐธรรมนูญไทยอำนาจในการทำสนธิสัญญาและการให้สัตยาบันเป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรี แต่ถ้าเป็นสนธิสัญญาที่ต้องขออนุมัติจากรัฐสภาก็ต้องเสนอรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบเสียก่อนจึงจะให้สัตยาบันได้

ระหว่างระยะเวลาการลงนามจนกระทั่งถึงการให้สัตยาบันสนธิสัญญา ปกติแล้วรัฐคู่สัญญาจะต้องละเว้นที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในลักษณะที่จะทำให้สนธิสัญญาไม่สามารถจะปฏิบัติได้ ข้อห้าม

ดังกล่าวปรากฏในสนธิสัญญาฉบับ เช่น สนธิสัญญาเบอร์ลิน 26 กุมภาพันธ์ 1885

การให้สัตยาบันสนธิสัญญา ทำให้สนธิสัญญามีความสมบูรณ์ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้พิพากษาใน คดีหลายคดี เช่น คดี Ambatielos เมื่อ ค.ศ. 1952 โดยกล่าวว่า การให้สัตยาบัน เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการที่สนธิสัญญาจะมีผลบังคับใช้ ในคดี L'anglo-iranian ตัดสินเมื่อ 22 กรกฎาคม 1952 ศาลได้ระบุว่า การให้สัตยาบันทำให้ สนธิสัญญามีความสมบูรณ์

ถึงอย่างไรก็ตามการให้สัตยาบันก็มีข้อบกพร่องเพราะต้องผ่าน กระบวนการวิธีการต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งโดยปกติว่าจะจบ กระบวนการก็ต้องใช้เวลานาน อาจก่อให้เกิดการเสียหายเนื่องจากเหตุการณ์ ของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงได้มีวิธีการที่จะแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว โดยบางทีภาคีอาจจะยอมให้มีการปฏิบัติตามสนธิสัญญาเป็นการชั่วคราว ไปได้เลยนับตั้งแต่ได้มีการลงนามในขณะรอการให้สัตยาบัน เช่น สนธิสัญญา มิตรภาพ ระหว่างไซเวียตรัสเซียกับเชคโกสโลวาเกีย ลงวันที่ 12 ธันวาคม 1943

ปัญหาอาจจะเกิดขึ้นในกรณีให้การให้สัตยาบันสนธิสัญญาได้กระทำ ไปโดยผู้ให้ไม่มีอำนาจหรือไม่ได้กระทำตามขั้นตอนที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ กำหนดไว้ มีปัญหาว่าสนธิสัญญาดังกล่าวยังจะมีผลผูกพันบังคับได้ตาม กฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่ ได้มีความคิดเห็นของนักกฎหมายแตกต่างกัน นักกฎหมายบางท่าน เช่น STRUPP, BOURQUIN LAPRADELLE และ CHARLES ROUSSEAU มีความเห็นว่าสนธิสัญญาซึ่งการให้สัตยาบันไม่ได้ กระทำไปตามที่กฎหมายภายในกำหนดไว้ย่อมไม่สมบูรณ์เพราะถือว่า สิ่งใด ที่มีขอบด้วยกฎหมายย่อมไม่มีผลทางกฎหมาย รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. 1946 และ ค.ศ. 1958 ระบุว่า สนธิสัญญาจะมีผลบังคับก็ต่อเมื่อได้รับการ ให้สัตยาบันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ในทางปฏิบัติระหว่างประเทศก็ได้เคยมี คดีพิพาท เช่น คดีระหว่างคอซตาริกากับนิการากัว อนุญาโตตุลาการประธานาธิบดี CLEVAND ได้ตัดสินเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 1888 กล่าวว่า ความ

สมบูรณ์ของสนธิสัญญาขึ้นอยู่กับความถูกต้องของระเบียบการภายใน ในการให้สัตยาบัน แต่นักกฎหมายบางท่านมีความคิดเห็นขัดแย้ง เช่น Laband, Scelle, Carre de Malberg, Fitzmaurice เห็นว่า สนธิสัญญาที่ได้รับการให้ สัตยาบันโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายภายในของรัฐที่ให้สัตยาบันยังมีผลบังคับ สมบูรณ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับความ มั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเหตุที่ว่ารัฐคู่สัญญาไม่มีอำนาจ เข้าไปแทรกแซง ควบคุม หรือทราบถึงขั้นตอนในการให้สัตยาบันตามกฎหมาย ภายในของรัฐคู่สัญญาได้ นักกฎหมายบางท่าน เช่น Anzilotti, Cavaglieri เห็นว่า ถ้าองค์กรที่ให้สัตยาบันเป็นประมุขของรัฐหรือฝ่ายบริหารสูงสุด รัฐ จะปิดความรับผิดชอบไม่ได้ เพราะรัฐที่ให้สัตยาบันโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ภายในของตน ถือว่าได้กระทำผิดผูกพันความรับผิดชอบระหว่างประเทศ และจากความรับผิดชอบดังกล่าว ทำให้รัฐไม่สามารถจะอ้างความไม่สมบูรณ์ ของสนธิสัญญาต่อภาคีของตนได้

ทฤษฎีที่ถือว่าสนธิสัญญาซึ่งได้รับการให้สัตยาบันไม่ถูกต้องตามกฎหมายภายในย่อมขาดความสมบูรณ์ ได้รับการยอมรับนับถือเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบัน โดยเหตุผลที่ว่า การให้สัตยาบันจะมีผลในทางกฎหมาย ก็ต่อเมื่อ ผู้ให้สัตยาบันมีอำนาจที่จะกระทำถ้าไม่มีอำนาจกระทำย่อมไม่มีผลตาม กฎหมาย¹

แต่นักนิติศาสตร์ในปัจจุบันบางท่าน เช่น P. Vellas เห็นพ้องตาม ความคิดของ Laband เขากล่าวว่า การยินยอมให้รัฐบอกเลิกสัญญาโดยอ้าง การให้สัตยาบันที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายภายในของตน จะก่อให้เกิดความ กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ เพราะการที่จะให้รัฐเข้าไป พิจารณาความถูกต้องของการให้สัตยาบันตามกฎหมายภายในของรัฐอื่น ก็เสมือนเป็นการเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของรัฐนั้น²

ทฤษฎีของ Laband พ้องกับอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมาย

¹ Ch. Rousseau. Droit international public. T1 1970 p. 109

² P. Vellas Droit international public. 1970 p.127

สนธิสัญญา ค.ศ. 1969 มาตรา 46 ระบุว่า รัฐจะอ้างเพื่อบอกเลิกสนธิสัญญาว่าคำยินยอมของตนขัดต่อกฎหมายภายในในเรื่องอำนาจในการทำสนธิสัญญาได้นั้นต้องได้ความว่าเป็นการขัดต่อกฎหมายภายในอย่างสำคัญและขัดแย้งจะนั้น ตามอนุสัญญากรุงเวียนนาการบอกเลิกสัญญาที่มีการให้สัตยาบันโดยไม่สมบูรณ์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อการให้สัตยาบันนั้นเป็นการขัดต่อกฎหมายภายในอย่างสำคัญและขัดแย้งเท่านั้น

สนธิสัญญาย่อมมีผลทางกฎหมายนับตั้งแต่ได้มีการให้สัตยาบันเว้นแต่จะมีข้อความระบุในสนธิสัญญาเป็นพิเศษยอมให้มีผลย้อนหลังนับตั้งแต่วันที่ได้มีการลงนามในสนธิสัญญา ในอดีตศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยยอมรับโดยปริยายว่าสนธิสัญญามีผลย้อนหลังนับแต่วันลงนามแม้ว่าจะไม่มีข้อความระบุเป็นพิเศษไว้ก็ตามในคดี *Mavromatis* ซึ่งได้ตัดสินเมื่อ 30 สิงหาคม 1924

แต่ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า สนธิสัญญาย่อมผูกพันคู่สัญญานับแต่มีการให้สัตยาบัน ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศก็ได้ยืนยันหลักการดังกล่าวในคดี *Ambatielos* ตัดสินเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1952 ว่าสนธิสัญญาย่อมไม่มีผลบังคับใช้ก่อนได้รับการให้สัตยาบัน เว้นแต่จะได้ระบุในสัญญาหรือมีเหตุผลพิเศษ หลักการข้างต้นได้ถือเป็นหลักปฏิบัติระหว่างประเทศและอนุสัญญากรุงเวียนนา มาตรา 24, 25 ก็ได้ยอมรับความเห็นดังกล่าว นับจากอนุสัญญากรุงเวียนนา การให้สัตยาบันซึ่งเคยถือว่าเป็นวิธีการอย่างเดียวในการทำให้สนธิสัญญามีความสมบูรณ์ได้ลดความสำคัญลงไปเนื่องจากปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จำเป็นต้องมีการทำข้อตกลงจำนวนมาก เพื่อขจัดปัญหาระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย การให้สัตยาบันก่อให้เกิดความล่าช้าจึงได้เคยมีวิธีการที่ปฏิบัติในระหว่างรัฐต่าง ๆ เช่น

1. รัฐภาคี ปฏิบัติตามสนธิสัญญานับตั้งแต่ลงนามเลย ในขณะที่รอการให้สัตยาบัน
2. ภาคีสถิติสนธิสัญญาตกลงกันให้สนธิสัญญามีผลใช้บังคับชั่วคราวไปก่อน ในขณะที่รอการให้สัตยาบัน

3. รัฐต่าง ๆ หันมาใช้วิธีทำสนธิสัญญาตามแบบย่อซึ่งสามารถใช้บังคับได้โดยไม่ต้องให้สัตยาบันกันมากขึ้น

4. สนธิสัญญาหลายฝ่ายบางฉบับ อาจจะระบุให้ใช้บังคับได้ ถ้าไม่มีรัฐสมาชิกใดคัดค้าน โดยรัฐสมาชิกไม่ต้องให้สัตยาบัน เท่ากับเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยาย เช่น มาตรา 4 พิธีสารวันที่ 14 กันยายน 1929 เกี่ยวกับการแก้ไขบทบัญญัติของศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศซึ่งถือว่าการไม่คัดค้านคือการให้สัตยาบันโดยปริยาย

5. สนธิสัญญาสันติภาพอาจจะใช้บังคับได้โดยรัฐที่มีส่วนได้เสีย ไม่ได้ให้สัตยาบันทั้งหมด เช่น สนธิสัญญาสันติภาพกรุงปารีสระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรกับฝ่ายเยอรมัน วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1947 สามารถใช้บังคับได้เพียงแต่การวางสัตยาบันสารของ 4 มหาอำนาจที่ชนะสงคราม คือ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย อังกฤษ และฝรั่งเศส

6. มาตรา 14 อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา วันที่ 23 พฤษภาคม 1969 ถือว่าการยอมรับ (acceptance) และการให้ความเห็นชอบ (approval) เป็นวิธีการแสดงเจตนาของรัฐอีกอย่างหนึ่งในการที่รัฐยอมรับผูกพันในสนธิสัญญาเหมือนกับการให้สัตยาบัน การยอมรับและการให้ความเห็นชอบมีความหมายคล้ายคลึงกัน (An C.D.I. 1966, Vol 2 p. 216) วิธีการให้การยอมรับได้เริ่มใช้กันในทางปฏิบัติระหว่างประเทศปรากฏในอนุสัญญาหลายฉบับ เช่น มาตรา 15 อนุสัญญากรุงลอนดอน วันที่ 16 พฤศจิกายน 1945 ก่อตั้ง U.N.E.S.C.O. มาตรา 11 อนุสัญญาก่อตั้งธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและการพัฒนา

การยอมรับข้อตกลงที่ได้ลงนามแล้ว กระทำได้โดยไม่ต้องขอการให้สัตยาบันจากรัฐสภาหรือสภาสูงซึ่งต้องใช้เวลานานเพียงแต่ได้รับความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีต่อสนธิสัญญาที่รัฐนั้นได้ลงนามไว้ หรืออาจจะมีการแถลงการณ์เป็นลายลักษณ์อักษรของหัวหน้ารัฐบาล หรือของรัฐมนตรีต่างประเทศ ยอมรับข้อตกลงที่ได้ลงนามแล้ว หรือบางทีก็กระทำได้เมื่อได้มีการอนุมัติกฎหมาย หรือมาตรการทางการเงินที่จำเป็นในการปฏิบัติตามข้อตกลง อาทิเช่น ในสหรัฐอเมริกา แทนที่จะต้องรอการให้สัตยาบันสนธิสัญญา

จากสภาสูงด้วยมติ 2 ใน 3 ของสมาชิกที่มาประชุม การยอมรับข้อตกลงอาจ จะกระทำได้เพียงแต่รัฐสภาได้อนุมัติกฎหมายหรือการเงินที่จำเป็นในการ ปฏิบัติตามข้อตกลง คณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1966 เห็นว่าการยอมรับและการให้ความเห็นชอบเป็นวิธีการแบบย่อของการ ให้สัตยาบันซึ่งเท่ากับรัฐทำการตรวจสอบสนธิสัญญาภายหลังการลงนามโดย ไม่ต้องรอกการอนุมัติจากสภาหรือสภาสูงซึ่งต้องใช้เวลานานและยุ่งยาก

วิธีการยอมรับข้อตกลงทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็วในการบังคับ ใช้สนธิสัญญา Madame S. Bastid (A.F.D.I. 1967 หน้า 545) ได้เคยเสนอ รายงานว่าในจำนวนข้อตกลงระหว่างประเทศ 4667 ฉบับ 28.82% ได้กระทำ ในรูปการให้สัตยาบัน 12.12% โดยการยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบ 50.29% โดยการลงนามที่เหลือโดยวิธีการอย่างอื่น

สำหรับประเทศไทยคำว่าสัตยาบัน การยอมรับหรือการให้ความ เห็นชอบไม่มีผลแตกต่างกันในด้านกฎหมายหรือพิธีการทำสนธิสัญญา¹ ตาม ปกติสนธิสัญญาจะกำหนดว่าข้อตกลงที่ทำขึ้นต้องได้รับการให้สัตยาบันหรือ การยอมรับหรือการให้ความเห็นชอบหรือวิธีการอื่นใด ถ้าหากการลงนามยังไม่เพียงพอที่จะทำให้สนธิสัญญามีผล

แบบการให้สัตยาบัน

สนธิสัญญาที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี ยังไม่ถือว่าเป็นสนธิสัญญานั้นได้รับการให้สัตยาบัน การให้สัตยาบันจะเป็น เอกสารโดยรัฐคู่สัญญา เรียกว่า “สัตยาบันสาร” (Instrument of Ratification) ซึ่งกระทำในนามประมุขของรัฐหรือรัฐบาล แต่อาจจะลงนามโดยรัฐมนตรี ต่างประเทศก็ได้ ในสัตยาบันสารจะระบุข้อความในสนธิสัญญาและคำรับรอง ที่จะปฏิบัติตามข้อผูกพันในสนธิสัญญานั้น ผลของสนธิสัญญาเกิดขึ้นเมื่อมี การแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารระหว่างคู่สัญญา ถือว่าสนธิสัญญานั้นได้รับการให้ สัตยาบันแล้ว ถ้าเป็นสนธิสัญญา 2 ฝ่าย รัฐคู่สัญญาก็จะกระทำการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารกัน ถ้าเป็นสนธิสัญญาหลายฝ่ายก็จะกระทำโดยมีการวาง

¹ ดร.สมบูรณ์ เสริมบุตร กฎหมายสนธิสัญญาไทย กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมืองภาคสันติ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2525 หน้า 169

สัตยาบันสาร ณ รัฐหนึ่งรัฐใดที่กำหนดในสนธิสัญญาโดยทั่วไปก็อาจจะ เป็นรัฐที่มีการลงนามสนธิสัญญาหรือวางสัตยาบันสารที่กองเลขาธิการของ องค์การระหว่างประเทศ การแลกเปลี่ยนสัตยาบันสารจะมีการจัดบันทึก เรียกว่า Certificate of Exchange of Instrument of Ratification และคู่สัญญา จะเก็บสัตยาบันสารของอีกฝ่ายหนึ่งไว้ มาตรา 110(2) ของกฎบัตรสหประชาชาติ ระบุว่า สัตยาบันสารจะมอบไว้กับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกาซึ่งจะแจ้งให้รัฐ ที่ลงนามทั้งปวงตลอดจนเลขาธิการขององค์การเมื่อได้รับแต่งตั้งแล้วให้ ทราบถึงการมอบแต่ละครั้ง

เนื่องจากรัฐทุกรัฐมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง จึงมีอิสระ อย่างเต็มที่ในการให้สัตยาบันสนธิสัญญาที่ตนลงนามไปแล้ว หรือไม่ก็ได้ หรือ จะให้สัตยาบันในเวลาใดก็ได้ถ้าไม่ได้มีกำหนดระยะเวลาในการให้สัตยาบัน ไว้ในสนธิสัญญา โดยปกติในสนธิสัญญามักจะระบุให้มีการให้สัตยาบันโดย เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

การจดทะเบียนสนธิสัญญา

เมื่อมีการทำสนธิสัญญาเสร็จแล้ว ก็จะมีการประกาศในหนังสือ ทางราชการของรัฐคู่สัญญา แต่การประกาศจะกระทำสำหรับสนธิสัญญา ที่มีผลประโยชน์ต่อประชาชนของรัฐนั้น ถ้าเป็นสนธิสัญญาเกี่ยวกับการ ทหารหรือการเมืองซึ่งมีผลเกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับรัฐบาลโดยประชาชนไม่มี ส่วนได้เสียก็อาจจะไม่ประกาศในหนังสือทางราชการได้ ในอดีตในศตวรรษ ที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 รัฐต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเป็นจำนวนมากได้ทำ สนธิสัญญาลับต่อกัน ทั้งในด้านการเมืองและการทหาร เช่น สนธิสัญญา พันธมิตร หรือร่วมป้องกันทางทหารซึ่งบางทีก็เป็นข้อตกลงที่ขัดต่อกฎหมาย ระหว่างประเทศ และความสงบสุขของโลก เช่น ข้อตกลงแบ่งแยกดินแดน ของประเทศอื่น เคยมีข้อตกลงลับแบ่งแยกดินแดนโปแลนด์ จึงมีความเห็น ส่วนใหญ่เห็นว่า สัญญาลับเป็นสิ่งที่ไม่น่ากระทำและอาจก่อให้เกิดสงคราม โลกขึ้นก็ได้ เมื่อมีการตั้งสันนิบาตชาติ ผู้ร่างกติกาสันนิบาตชาติต้องการที่จะ กำจัดการทำสัญญาลับ จึงได้ระบุไว้ในมาตรา 18 ของกติกาสันนิบาตชาติให้

สมาชิกของสันนิบาตชาติจดทะเบียนสนธิสัญญา หรือข้อตกลงใด ๆ ที่จะทำ
ขึ้นต่อไปในอนาคตต่อสำนักงานเลขานุการสันนิบาตชาติ การจดทะเบียน
อาจกระทำโดยรัฐภาคีแห่งสนธิสัญญาหรือขอ หรือโดยเลขานุการของสันนิบาต
ชาติ เมื่อจดทะเบียนแล้วเลขานุการสันนิบาตชาติก็จะลงพิมพ์ในหนังสือทาง
ราชการของสันนิบาตชาติเพื่อเผยแพร่ให้รัฐต่าง ๆ ได้ทราบ ระหว่างปี ค.ศ.
1920 - 1945 สำนักงานเลขานุการสันนิบาตชาติได้รับจดทะเบียนสนธิสัญญา
หรือข้อตกลงระหว่างประเทศเป็นจำนวนถึง 4834 ฉบับ ต่อมาเมื่อได้มีการ
ตั้งองค์การสหประชาชาติ กฎบัตรสหประชาชาติได้นำหลักการของสันนิบาต
ชาติมาระบุไว้ในมาตรา 102 ซึ่งกำหนดว่า

1. สนธิสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศทุกฉบับซึ่งสมาชิก
ใด ๆ แห่งสหประชาชาติได้เข้าเป็นภาคี ภายหลังจากที่กฎบัตรฉบับปัจจุบันได้ใช้
บังคับ (24 ตุลาคม ค.ศ. 1945) จะต้องจดทะเบียนไว้กับสำนักเลขาธิการ
โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และจะได้จัดพิมพ์ขึ้นโดยสำนักงานนี้

2. ภาคีแห่งสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศ เช่นว่า
ใด ๆ ซึ่งมีได้จดทะเบียนไว้ตามบทบัญญัติในวรรค 1 แห่งมาตรานี้ ไม่อาจ
ยกเอาสนธิสัญญาหรือความตกลงนั้น ๆ ขึ้นกล่าวอ้างต่อองค์กรใด ๆ ของ
สหประชาชาติ

กฎบัตรสหประชาชาติจึงถือตามแนวความคิดส่วนใหญ่ที่เห็นว่า
สนธิสัญญาที่ไม่ได้ลงทะเบียนไว้กับสำนักเลขาธิการสหประชาชาติ ยังคงมี
ความสมบูรณ์ผูกพันคู่สัญญา เป็นแต่เพียงจะนำสนธิสัญญาดังกล่าวมาอ้าง
ต่อองค์กรใด ๆ ของสหประชาชาติไม่ได้ นอกจากนั้น ศาลระหว่างประเทศ
จะไม่ยอมใช้สนธิสัญญาที่มีได้จดทะเบียนมาประกอบการพิจารณาตัดสิน

การเข้าร่วม (Adhesion)

การเข้าร่วมในสนธิสัญญา อาจทำได้โดยรัฐที่มีได้เป็นคู่สนธิสัญญา แต่แรก ได้ขอเข้าร่วมในสนธิสัญญานั้นในภายหลัง โดยยอมรับผูกพันตามสิทธิ และหน้าที่ที่กำหนดไว้ในสนธิสัญญา แต่การจะเข้าร่วมในสนธิสัญญาได้ก็ ต่อเมื่อบทกำหนดในสนธิสัญญานั้นเปิดโอกาสให้รัฐอื่นเข้าร่วมได้ เพราะบางที ในสนธิสัญญาอาจจะกำหนดเงื่อนไขการเข้าร่วมด้วยก็ได้เช่น อาจจะกำหนด ให้เข้าร่วมได้เฉพาะรัฐที่อยู่ในทวีปใดทวีปหนึ่งหรือในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง สนธิสัญญาว่าด้วยอนุญาโตตุลาการแพนอเมริกันระบุว่า รัฐที่จะมีสิทธิเข้าร่วม ในสนธิสัญญาดังกล่าวต้องเป็นรัฐในทวีปอเมริกา

การเข้าร่วมมี 3 แบบ

แบบที่ 1 การเข้าร่วมแบบนี้จะมีการทำสนธิสัญญาพิเศษระหว่าง รัฐที่เข้าร่วมกับรัฐภาคีสนธิสัญญาเดิม การทำสนธิสัญญาพิเศษดังกล่าวต้อง มีการให้สัตยาบันตามปกติ ตุรกีและกรีซเข้าร่วมในสนธิสัญญานาโต้ ในปี ค.ศ. 1951 โดยการทำสนธิสัญญาพิเศษแบบนี้

แบบที่ 2 เป็นกรณีที่รัฐที่ขอเข้าร่วมไม่จำเป็นต้องทำสนธิสัญญา พิเศษ แต่ทำการแลกเปลี่ยนปฏิญญา (Declaration) กล่าวคือ รัฐที่ขอเข้าร่วม ทำปฏิญญาขอเข้าร่วมและรัฐคู่สัญญาทำปฏิญญารับเข้าร่วม และมีการให้ สัตยาบันปฏิญญาดังกล่าวด้วย

แบบที่ 3 แบบนี้เป็นที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยรัฐที่ขอเข้าร่วม ส่งคำปฏิญญาฝ่ายเดียวไปยังรัฐบาลที่สนธิสัญญากำหนดให้เป็นผู้รับเรื่องและ แจ้งให้ภาคีสนธิสัญญาทราบ การให้ปฏิญญาฝ่ายเดียวแบบนี้ไม่จำเป็นต้องให้ สัตยาบันอีก เว้นแต่รัฐที่ขอเข้าร่วมจะระบุว่า ตนขอเข้าร่วมภายใต้ข้อสงวนใน การให้สัตยาบัน ซึ่งถ้าเป็นกรณีดังกล่าว การขอเข้าร่วมจะมีผลก็ต่อเมื่อมีการ ให้สัตยาบันแล้ว

การเข้าร่วมในสนธิสัญญามีข้อสังเกตอยู่ 2 ประการ

1. การเข้าร่วมอาจจะเปิดให้รัฐทั่วไปหรืออาจจะจำกัดให้เฉพาะ รัฐใดรัฐหนึ่งหรือรัฐในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งตามแต่สนธิสัญญานั้นจะกำหนด เงื่อนไขไว้ก็ได้ เช่นสมาคมอาเซียน

2. การเข้าร่วมอาจจะเป็นโดยความสมัครใจของรัฐที่จะเข้ามาผูกพันในสนธิสัญญาหรืออาจจะถูกบังคับให้เข้าร่วมก็ได้ เช่นกรณีรัฐผู้แพ้สงครามอาจจะถูกบังคับให้เข้าร่วมในสนธิสัญญาบางฉบับที่เป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่นสนธิสัญญาแซงค์ แซร์แมง ลงวันที่ 10 กันยายน 1919 บังคับให้ออสเตรียซึ่งแพ้สงครามเข้าร่วมในอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1886 ว่าด้วยความคุ้มกันสิทธิและศิลปสิทธิ

การลงนามภายหลัง (Deferred Signature)

การลงนามภายหลัง ได้มีวิธีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดโดยในครั้งก่อนการลงนามภายหลังเกิดขึ้นเพราะผู้เจรจาซึ่งได้เข้าร่วมเจรจาในสนธิสัญญาไม่กล้าลงนามในสนธิสัญญา เพราะไม่แน่ใจในขอบเขตอำนาจของตนหรือความต้องการของรัฐบาล เป็นการให้เวลาแก่ผู้เจรจาเพื่อศึกษาหรือขอความเห็นจากรัฐบาลของตนก่อนการลงนาม ตามปกติการเลื่อนลงนามภายหลังก็เป็นเพียงระยะสั้น ๆ ต่อมาวิธีการดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปโดยการลงนามภายหลังจะถูกกำหนดไว้สำหรับประเทศบางประเทศ ซึ่งระบุไว้ชัดเจนในสนธิสัญญา ปัจจุบันการลงนามภายหลังได้มีวิธีการให้รัฐที่มีส่วนร่วมในการเจรจาสามารถลงนามในสนธิสัญญาได้ และไม่กำหนดระยะเวลาในการลงนามไว้ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาานตรรมนุษยศตวรรษระหว่างประเทศ ลงวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1920 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการลงนามภายหลังไว้ หลังจากได้ร่างธรรมนูญแล้วบางรัฐลงนามภายหลังถึง 15-20 ปี แต่ก็มีอนุสัญญาบางฉบับกำหนดระยะเวลาการลงนามภายหลังไว้ เช่นอนุสัญญากรุงโรม ลงวันที่ 29 พฤษภาคม 1933 อนุญาตให้รัฐอื่นลงนามภายหลังได้จนถึงวันที่ 1 มกราคม 1934 การลงนามภายหลังมีลักษณะใกล้เคียงกับการขอเข้าร่วม มีข้อแตกต่างกันก็แต่เพียงการให้สัตยาบันซึ่งการลงนามภายหลังจะสมบูรณ์เมื่อมีการให้สัตยาบัน แต่ในการขอเข้าร่วมสมบูรณ์นับแต่มีการปฎิญาขอเข้าร่วมในสนธิสัญญา แต่ในบางกรณีก็เกือบไม่แตกต่างกันเลย เมื่อการขอเข้าร่วมได้กระทำภายใต้ข้อสงวนในการให้สัตยาบัน ซึ่งการขอเข้าร่วมจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีการให้สัตยาบัน เช่นเดียวกับการลงนามภายหลัง